

PODKARPACKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

35-064 RZESZÓW, ul. Targowa 1, tel/fax (0-prefix-17) 85-286-51 ODDZIAŁY ZAMIEJSCOWE:
38-400 KROSNO, ul. Lewakowskiego 7, tel/fax (0-prefix-13) 432-42-53, 37-700 PRZEMYŚL, ul. Matejki 1
tel/fax (0-prefix-16) 678-37-16, 39-400 TARNOBRZEG, ul. 1 Maja 4, tel/fax (0-prefix-15) 822-16-90

Starostwo Powiatowe w Lubaczowie

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU LUBACZOWSKIEGO

Na lata 2003 -2006

CZĘŚĆ II USTALENIA

Lubaczów – Przemyśl 2003

CZĘŚĆ II USTALENIA

1. Ochrona i poprawa jakości zasobów środowiska.

- 1.1. Ochrona i kształtowanie stosunków wodnych.**
- 1.2. Gospodarka odpadami.**
- 1.3. Ochrona przed hałasem.**
- 1.4. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.**
- 1.5. Przeciwdziałanie poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego.**
- 1.6. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu.**
- 1.7. Ochrona przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej.**

2. Racjonalne użytkowanie zasobów środowiska.

- 2.1. Zmniejszenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki,**
- 2.2. Wykorzystanie energii odnawialnej.**
- 2.3. Ochrona gleb i rekultywacja terenów zdegradowanych.**
- 2.4. Racjonalne zagospodarowanie zasobami kopalin,**
- 2.5. Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie lasów,**

3. Edukacja ekologiczna, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego.

4. Współpraca transgraniczna.

5. Lista zadań priorytetowych

6. Harmonogram, nakłady i źródła finansowania programu

7. Mierniki i mechanizmy realizacji programu

8. Bibliografia

1. Ochrona i poprawa jakości zasobów środowiska

Program ochrony środowiska powiatu lubaczowskiego stanowi podstawę do racjonalnej polityki i działalności powiatu, do podejmowania decyzji w zakresie działań i inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska.

W części I opisowej Programu ochrony środowiska powiatu lubaczowskiego przedstawiono aktualny stan środowiska i jego zasobów.

Część II Programu Ustalenia, zgodnie z założeniami polityki ekologicznej zawiera :

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów (mechanizmy prawno - ekonomiczne i środki finansowe).

Zdefiniowane cele kierunki i działania w programie ochrony zgodne są z obowiązującymi przepisami odnoszącymi się do ochrony środowiska, uwzględniają cele i kierunki działań określone w polityce ekologicznej państwa i w dokumentach rządowych, w szczególności:

- „II Polityce ekologicznej państwa” przyjętej przez Radę Ministrów 13 czerwca 2000 r. i przez Sejm w dniu 23 sierpnia 2001 r.,
- Programie wykonawczym do „II polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010” przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 10 grudnia 2002 r.,
- „Wytycznych dotyczących zasad i zakresu uwzględnienia zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych” przyjętych przez Radę Ministrów w dniu 10 grudnia 2002 r.,
- „Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010” będącej uaktualnieniem i uszczegółowieniem długookresowej „II Polityki ekologicznej państwa” oraz nawiązaniem do „VI Programu działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska”,
- „Narodowym Planem Rozwoju na lata 2004-2006” przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 14 stycznia 2003 r..

z dokumentami strategicznymi i sektorowymi opracowywanymi w województwie podkarpackim:

- „Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2002-2006”,
- „Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego”,
- „Strategią rozwoju turystyki w województwie podkarpackim na lata 2002-2006”,

- „Wojewódzkim Programem operacyjnym rozwoju regionalnego na lata 2001-2006”;
- projektami planów operacyjnych „Regionalnego programu operacyjnego na lata 2004-2006” oraz „Zintegrowanego programu operacyjnego rozwoju województwa podkarpackiego”;
- „Planem gospodarki odpadami dla województwa Podkarpackiego”;
- „Programem ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego”;
- „Strategią rozwoju powiatu Lubaczowskiego”;

skoordynowane są z kierunkami działań określonymi przez instytucje wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz priorytetami na 2003 r. wskazanymi przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie.

1.1. Ochrona i kształtowanie stosunków wodnych.

Ochrona i kształtowanie stosunków wodnych jest głównym celem ekologicznym powiatu. Cel ten zakłada zapewnienie najlepszej jakości wód, w tym utrzymanie ilości wody na poziomie zapewniającym równowagę biologiczną i ochronę przed powodzią.

Rozwiązywanie problemów w dziedzinie poprawy jakości wód powinno być prowadzone w układach zlewniowych. Obszarami, na których przeprowadzane są zadania związane z poprawą i ochroną jakości wód powierzchniowych i podziemnych są zlewnie rzek oraz obszary ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP). Zlewniowemu zarządzaniu gospodarką wodną powinna odpowiadać redystrybucja środków finansowych pochodzących, m.in., z opłat za korzystanie ze środowiska i kar za przekroczenie standardów emisji.

Poprawa jakości wód zależy przede wszystkim od kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki wodno – ściekowej. Ważne jest odpowiednie zarządzanie ochroną wód i jej zasobami, monitoring źródeł zanieczyszczeń. oraz kontrola wdrażania i egzekwowania prawa.

Głównymi warunkami, instrumentami realizacji działań w zakresie kompleksowego rozwiązania gospodarki wodno - ściekowej w powiecie będą:

1. Opracowanie powiatowego programu oczyszczania ścieków komunalnych ukierunkowanych na ograniczenie ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych do wód ze ściekami komunalnymi o 50% i ściekami przemysłowymi o 30 % jest jednym z głównych warunków,

2. Opracowanie powiatowego programu działań na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych,
3. Opracowanie programu ochrony wód i planów zagospodarowania wodami na obszarze dorzeczy,
4. Prowadzenie systemu monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
5. Opracowanie planów ochrony przeciwpowodziowej,
6. Ustanowienie projektowanych stref ochrony sanitarnej od komunalnych ujęć wód powierzchniowych,
7. Ustalenie warunków z korzystania z wód regionów wodnych, z uwzględnieniem ochrony wód;
8. Zbudowanie systemu informowania społeczeństwa o planowanych i realizowanych działaniach w zakresie ochrony i jakości wód, powiązanego z edukacją ekologiczną.

Ogólna zła jakość wód w głównych ciekach powiatu, powoduje, konieczność wzmożenia działań na rzecz ograniczenia zanieczyszczeń i prowadzenia działań ukierunkowanych na ich poprawę.

Działania w zakresie ochrony wód powierzchniowych będą prowadzone w kierunku rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej. Ponadto coraz większy nacisk będzie kładziony na zmniejszenie zanieczyszczeń obszarowych.

W zakresie wód podziemnych rozwijany będzie monitoring, zarówno regionalny jak i lokalny. Działania ochronne realizowane będą poprzez ochronę ujęć wód podziemnych oraz ochronę zbiorników wód podziemnych. W perspektywie przystąpienia do Unii Europejskiej największy problem będzie stanowić zrealizowanie wymogów dotyczących całkowitego wyeliminowania ze ścieków niektórych substancji niebezpiecznych bezpośrednio zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz uzyskanie bezpiecznych wskaźników emisyjnych dla poszczególnych substancji, zagrażających ekosystemom wodnym.

Działania, zakresie ochrony i kształtowania stosunków wodnych będą zmierzały do:

- 1. Ograniczenia emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych (osadniczych i przemysłowych), zmniejszenie ładunku zanieczyszczenia pochodzących ze źródeł przestrzennych**

- ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł osadniczych

Zgodnie z II Polityką Ekologiczną Państwa, istotny z punktu widzenia programu jest zapis nakładający (do 31.12. 2010 roku) w aglomeracjach mniejszych i w osiedlach wiejskich o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2 000 RLM i zabudowie skupionej budowy systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków.

Jednym z najważniejszych działań w powiecie winna być budowa oczyszczalni i kanalizacji na wsiach i wyposażenie zwodociągowanych wsi o rozproszonej zabudowie w zbiorcze urządzenia do oczyszczania ścieków.

W nadchodzących latach kontynuowane będą zatem równocześnie działania zmierzające do podniesienia efektywności oczyszczania ścieków poprzez modernizację istniejących oczyszczalni ścieków i budowę nowych (w mieście Narol i miejscowości gminnej Wielkie Oczy, Załuże gmina Lubaczów, Lubliniec Nowy gmina Cieszanów, Brusno Nowe gmina Horyniec Zdrój, Krowica Mołodowska gmina Lubaczów, Stare Sioło gmina Oleszyce, Łukawica Gmina Narol).

Do istniejących oczyszczalni, które nie są obecnie w pełni wykorzystywane, podłączane będą źródła rozproszone (tam, gdzie jest to ekonomicznie uzasadnione). W pozostałych miejscach promowana będzie realizacja indywidualnych, przydomowych oczyszczalni.

Niektóre tereny powiatu tam, gdzie odprowadzenie ścieków siecią kanalizacyjną jest nieopłacalne (np. tereny o dużym urzeźbieniu) są predysponowane do budowy przyzagrodowych oczyszczalni ścieków, Ścieki ze zbiorników bezodpływowych będą dowożone do istniejących niedociążonych oczyszczalni.

Ważnym zadaniem dla gmin będzie rzetelna i pełna inwentaryzacja stanu technicznego zbiorników bezodpływowych (wybieralnych), zwłaszcza na terenach wiejskich. Często istniejące zbiorniki ze względu na ich zły stan techniczny (dot. to zwłaszcza zbiorników eksploatowanych przez kilka lub kilkanaście lat) są źródłem zanieczyszczenia środowiska, w tym wód podziemnych. Zwiększenie ilości ścieków trafiających do oczyszczalni związane będzie z koniecznością budowy (odbudowy) zniszczonych odcinków sieci kanalizacyjnej oraz skanalizowaniem obszarów dotąd nie objętych kanalizacją.

- ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych

Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom i ograniczanie emisji ze źródeł przemysłowych na obszarze powiatu polegać będzie, przede wszystkim:

- na modernizacji i rozbudowie oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych w celu likwidacji przekroczeń norm emisyjnych i ograniczenia zrzutu substancji niebezpiecznych ze ściekami,

- redukcji zużycia wody,
- modernizacja technologii produkcji w celu ograniczenia zrzutu substancji niebezpiecznych ze ściekami.

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczenia pochodzących ze źródeł przestrzennych

Zmniejszenie zanieczyszczeń powierzchniowych pochodzących ze źródeł rolniczych polegać będzie na preferowaniu rozwoju rolnictwa ekologicznego, zużywającego znacznie mniej nawozów i środków ochrony roślin, tym samym, ograniczającego wprowadzanie do środowiska związków biogenych.

Ważne jest by odpowiednie organy egzekwowały obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin oraz kontrolę stosowania środków ochrony roślin, przestrzegania okresu karencji i prewencji.

Ograniczenie zanieczyszczeń azotowych pochodzących z rolnictwa spowoduje także budowa nowoczesnych stanowisk do składowania obornika i zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach rolnych.

Ograniczenie spływów powierzchniowych z pól uzyska się przez preferowanie użytkowania łąkowego, ochronę, restytucję i właściwe kształtowanie pasów roślinności wzdłuż brzegów cieków wodnych.

Na terenach o intensywnej produkcji roślinnej proponuje się budowę deszczowni, z uwzględnieniem wymogów ochrony biotopów wilgotnych i podmokłych.

2. Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód, retencja i poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego

- Zaspokojenie zapotrzebowania ludności na odpowiednią jakościowo wodę pitną

W celu zaspokojenie zapotrzebowania ludności na odpowiednią jakościowo wodę pitną ważna jest:

- wymiana i modernizacja istniejących sieci wodociągowych oraz budowa nowych,
- budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody, zgodnie z wymogami nowych przepisów,
- modernizacja, budowa i rozbudowa systemów kanalizacji zbiorczej,
- określenie stref ochronnych ujęć wód, wraz z obszarem zasilania oraz właściwe ich, zagospodarowanie jako ważny aspekt ochrony wód podziemnych stanowiących źródła zaopatrzenia w wodę,
- racjonalizacji zużycia wody w działach gospodarki o dużej wodochłonności.

- Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wody i poprawa bezpieczeństwa powodziowego

Zapewnienie bezpieczeństwa powodziowego i zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód w powiecie lubaczowskim ma charakter długofalowy.

Jednym z ważniejszych działań w tym zakresie jest:

- budowa przewidzianych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego 2 zbiorników małej retencji wodnej w m. Cewków, gm. Stary Dzików, w m. Horyniec gm. Horyniec,
- regulacja rzek i potoków, charakteryzujących się gwałtownymi wezbrzeniami i spływami
- zapewnienie właściwej przepustowości cieków wodnych (przepusty, jazy, rowy, itp.),
- budowa suchych zbiorników retencyjnych i polderów,
- przywrócenie prawidłowego funkcjonowania istniejących systemów melioracyjnych,
- przeciwdziałanie wkraczaniu zabudowy na tereny zalewowe,
- dostosowywanie użytkowania rolniczych terenów położonych w sąsiedztwie rzek i potoków do skali zagrożenia powodziowego.
- usuwanie skutków powodzi na rzekach i potokach,

1.2. Gospodarka odpadami.

Zapobieganie i minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów jest priorytetem w polityce dotyczącej gospodarki odpadami. Dotyczy ono wszystkich uczestników życia produktu, tj. projektantów, producentów, dystrybutorów, a także konsumentów, a z chwilą gdy produkt staje się odpadem komunalnym, także władz lokalnych odpowiedzialnych za gospodarkę odpadami.

Dla zapobiegania i zmniejszania ilości powstających odpadów powinny być prowadzone m.in. następujące działania:

1. Edukacyjno-informacyjne, polegające na kreowaniu zachowań konsumentów w kierunku:
 - zakupu produktów o minimalnej ilości opakowań (niezbędnych),
 - zakupu produktów wykonanych z surowców z recyklingu,
 - oddziaływanie na pracowników w kierunku redukcji zużywanych materiałów (np. papieru w biurach, wprowadzanie wewnętrznych sieci informatycznych, poczty elektronicznej),
 - ograniczania zakupu produktów jednorazowego użytku,
 - popularyzacja stosowania materiałów wysokiej trwałości,
2. Organizacyjne, np.:
 - wprowadzanie selektywnej zbiórki papieru w biurach i szkołach,
 - recykling opakowań toneru z drukarek i kopiarek,
 - selektywne zbieranie odpadów na budowach,
 - kompostowanie przydomowe frakcji odpadów komunalnych ulegających biodegradacji na obszarach z zabudową jednorodzinną,
 - organizowanie zbiórki odpadów w miastach.
3. Edukacja społeczna powinna być prowadzona :
 - w systemie nauczania, począwszy od zajęć w szkołach podstawowych, średnich i wyższych,
 - za pomocą środków masowego przekazu (lokalna prasa, radio i telewizja),
 - za pomocą rozpowszechnianych ulotek, akcji plakatowej itp.

Odpady powstające w sektorze komunalnym

Dla osiągnięcia założonych celów, konieczne jest podjęcie następujących kierunków działań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi na obszarze powiatu lubaczowskiego:

1. Podnoszenie świadomości społecznej obywateli, w szczególności w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów.
2. Wprowadzanie systemu gospodarki odpadami w układzie ponadlokalnym, w tym budowa Zakładu Zagospodarowania Odpadów "Jarosław - Młyny" **(bez określania konkretnej lokalizacji zakładu)** w skład którego wchodziłyby: Powiatowy Zakład Zagospodarowania Odpadów, sortownie, kompostownie, obiekty termicznego unieszkodliwiania odpadów, składowiska o funkcji ponadlokalnej, firmy recyklerskie.
3. Dążenie do kontroli przez gminy lub powiaty Zakładu Zagospodarowania Odpadów,
4. Konsekwentne wdrażanie systemu selektywnej zbiórki odpadów na obszarze całego powiatu.
5. Sukcesywna eliminacja odpadów ulegających biodegradacji z odpadów kierowanych na składowiska.
6. Wdrażanie systemu zbiórki, odzysku i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych.
7. Rozwój systemów zbiórki i zagospodarowania odpadów wielkogabarytowych i budowlanych.
8. Modernizacja składowisk odpadów, które nie spełniają wymogów ochrony środowiska, a będą użytkowane do czasu wprowadzenia rozwiązań ponadlokalnych.
9. Intensyfikacja działań w zakresie zamykania nie spełniających odpowiednich wymagań i nieefektywnych lokalnych składowisk odpadów.
10. Sukcesywna rekultywacja składowisk wyłączanych z eksploatacji i nieczynnych kwater na składowiskach funkcjonujących oraz likwidacja nielegalnych składowisk.
11. Utworzenie powiatowego zintegrowanego systemu zbiórki ściśle powiązanego z wojewódzkim i krajowym dla specyficznych rodzajów odpadów w szczególności niebezpiecznych.

Tabela Szacowane terminy zamykania poszczególnych składowisk
(wg WIOŚ Rzeszów – stan na 31 grudzień 2002 rok)

L.p.	Składowiska kończące eksploatację			
	przed rokiem 2009		po roku 2012	
	lokalizacja	rok	lokalizacja	rok
1	2	3	6	7
1	Dachnów	2004	Narol	2028
2	Cieszanów	2005	Futory	2015
3.	Horyniec	2009		
4.	Nowy Lubliniec	2005		
5.	Werchrata	2004		
6.	Lubaczów	2008		
7.	Stary Dzików	2005		

Plan działań w gospodarce komunalnymi osadami ściekowymi

Powiązanie systemu gospodarki komunalnymi osadami ściekowymi z systemem gospodarki odpadami komunalnymi stwarza możliwości wykorzystania tych samych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych i komunalnych osadów ściekowych. Składowanie na składowiskach komunalnych to jedna z metod unieszkodliwiania komunalnych osadów ściekowych.

W zakresie gospodarki komunalnymi osadami ściekowymi przewiduje się osiągnięcie następujących celów zapewniających ochronę środowiska:

- zwiększenie stopnia kontroli obrotu komunalnymi osadami ściekowymi celem zapewnienie maksymalnego bezpieczeństwa zdrowotnego i środowiskowego,
- zwiększenie stopnia przetworzenia komunalnych osadów ściekowych,
- maksymalizacja stopnia wykorzystania substancji biogennych zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego i chemicznego.

Ustawa o odpadach zdefiniowała kierunki stosowania komunalnych osadów ściekowych pod specjalnymi warunkami jako wykorzystanie osadów:

- w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz,
- do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne,

- do dostosowania gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu,
- do uprawy roślin nie przeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz.

Przyjmuje się następujące priorytetowe zadania i działania w gospodarce osadami komunalnymi na lata 2003 - 2014 :

1. Sukcesywna modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków w części dotyczącej gospodarki osadami w celu poprawienia jakości wytwarzanego finalnie osadu.
2. Prowadzenie prac mających na celu zewidencjonowanie i przystosowanie terenów wymagających rekultywacji a nadających się do wykorzystania w gospodarce osadami komunalnymi.

Odpady powstające w sektorze gospodarczym

W dziedzinie gospodarki odpadami z sektora gospodarczego przewiduje się osiągnięcie w latach 2003 – 2014 następujących celów:

- zwiększenie stopnia wykorzystania odpadów,
- bezpieczne dla środowiska unieszkodliwienie odpadów,
- eliminacja zagrożenia ze strony odpadów pochodzenia zwierzęcego.

Dla osiągnięcia założonego celu konieczne jest podjęcie następujących kierunków działań:

- dostosowanie gospodarki odpadami do wymagań polskiego prawa zawartych w znowelizowanych krajowych aktach prawnych oraz do wytycznych zawartych w II Polityce Ekologicznej Państwa,
- systematyczne wprowadzanie bezodpadowych i mało odpadowych technologii produkcji,
- wprowadzenie metod i technologii „czystszej produkcji” powodującej zmniejszenie ilości i uciążliwości wytwarzanych odpadów,
- stymulowanie podmiotów gospodarczych wytwarzających odpady przemysłowe do zintensyfikowania działań zmierzających do maksymalizacji gospodarczego wykorzystania odpadów,

- wyeliminowanie nieprawidłowego unieszkodliwiania w tym także nielegalnego lub nieprawidłowego składowania,
- budowa i modernizacja składowisk odpadów przemysłowych oraz rekultywacja składowisk wyłączonych z eksploatacji,
- budowa składowisk odpadów azbestowych lub przystosowanie do tego celu kwater na składowiskach odpadów komunalnych (kwatera tego typu znajduje się na składowisku w Młynach, gm. Radymno),
- Organizacja nadzoru weterynaryjnego nad procesem powstawania i niszczenia odpadów pochodzenia zwierzęcego szczególnego ryzyka (SRM) oraz padłych zwierząt (HRM).

Odpady niebezpieczne

Przy zbiorce **odpadów niebezpiecznych** wytwarzanych m. in. w grupie odpadów komunalnych zaleca się stosowanie następujących systemów organizacyjnych:

I stopień :

1. Gminne punkty zbiórki odpadów niebezpiecznych (GPZON) przyjmujące bezpłatnie odpady niebezpieczne od mieszkańców oraz odpłatnie od małych i średnich przedsiębiorstw. Zakłada się, że w każdej gminie docelowo zostanie zorganizowany co najmniej jeden punkt.
2. Regularny odbiór odpadów przez specjalny pojazd (Mobilny Punkt Zbiórki Odpadów Niebezpiecznych). Do tego celu stosowane będą specjalne samochody z pojemnikami objeżdżające w określone dni wyznaczony obszar (średnio cztery razy w roku). Docelowo, pojazd obsługiwać będzie obszar o wielkości powiatu.
3. Zbiórka przez sieć handlową np. apteki, sklepy fotograficzne, sklepy z farbami itp. Władze samorządowe zawierają umowy z różnymi placówkami handlowymi w zakresie przyjmowania i przechowywania różnych rodzajów odpadów niebezpiecznych. Specjalny pojazd zabiera z tych placówek odpady niebezpieczne na żądanie.
4. Zbiórka odpadów niebezpiecznych prowadzona w Zakładzie Zagospodarowania Odpadów (ZZO) oraz na odpowiednio wyposażonych składowiskach odpadów.

II Stopień :

1. Stacje przeładunkowe odpadów niebezpiecznych (SPON) zlokalizowane na terenie Zakładu Zagospodarowania Odpadów (ZZO) mające na celu magazynowanie odpadów zebranych w gminach (w GPZON) i przygotowanie ich do transportu do docelowej instalacji.

Podsumowanie

Odpady powstające w sektorze komunalnym

Nadal podstawową metodą unieszkodliwiania odpadów innych niż niebezpiecznych (dawniej komunalnych) jest składowanie. W perspektywie najbliższych 3 lat konieczne jest zorganizowanie przez poszczególne samorządy gmin selektywnej zbiórki odpadów, które były by w dalszej kolejności poddane szczegółowej segregacji w Powiatowym Zakładzie Zagospodarowania Odpadów. Istotnym problemem występującym w poszczególnych gminach są „dzikie wysypiska”, których likwidację należy przeprowadzić do 2006 roku.

Odpady powstające w sektorze gospodarczym

Do rozwiązania pozostaje nadal szereg spraw między innymi: zagospodarowanie odpadów, unieszkodliwienie składowanych w zbiornikach osadowych, spalanie w kotłowniach zakładowych nie przystosowanych do tego celu, takich odpadów jak: lakiernicze, zaolejone, czyściwa, zanieczyszczone drewno i odzież ochronna, gumowe rękawice, w tym również materiały uszczelniające, zanieczyszczone ziemie, które wywożone są na składowiska odpadów przez firmy wykonujące remont.

Zgodnie z zapisami II Polityki Ekologicznej Państwa do 2010 roku, konieczne jest zintensyfikowanie działań podmiotów gospodarczych wytwarzających odpady, zmierzających do maksymalizacji gospodarczego wykorzystania tych odpadów. Polityka państwa w zakresie ochrony środowiska promuje wdrażanie nowych technologii „mało odpadowych” i „bezodpadowych”, metod czystej produkcji oraz budowę własnych instalacji służących odzyskowi i unieszkodliwianiu odpadów przez ich wytwórców. W perspektywie kilkunastu lat spowoduje to spadek ilości wytwarzanych odpadów w istniejących zakładach oraz zwiększenie stopnia odzysku odpadów u ich wytwórców.

Odpady niebezpieczne

Działania w zakresie gospodarki odpadami powinny zmierzać głównie do zmniejszenia ilości odpadów deponowanych na składowiskach odpadów, zwiększenia stopnia wykorzystywania odpadów na cele przemysłowe lub nieprzemysłowe oraz jeśli nie jest możliwe inne rozwiązanie, unieszkodliwianie odpadów. Niezbędne staje się więc działanie na rzecz ochrony środowiska, które polegałoby na utworzeniu ogólnowojewódzkiego lub powiatowego systemu pozyskiwania odpadów do powtórnego wykorzystania, wypracowaniu sposobów finansowania selektywnej zbiórki odpadów oraz prowadzeniu edukacji ekologicznej społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami.

1.3. Ochrona przed hałasem.

Podstawowym działaniem w zakresie ochrony przed hałasem jest doprowadzenie do odpowiednich warunków akustycznych. Odpowiednie warunki akustyczne niezbędne są zarówno do efektywnej działalności człowieka jak i dla odpoczynku. Odpowiednia eliminacja hałasu w środowisku jest niezbędna do poprawnego funkcjonowania wszystkich elementów środowiska.

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez:

- 1) utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie;
- 2) zmniejszenie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Kierunki działań w zakresie ochrony przed hałasem zostały sformułowane dla następujących zagadnień:

- zarządzanie ochroną przed hałasem,
- ochrona przed hałasem komunikacyjnym,
- ochrona przed hałasem przemysłowym,
- ochrona przed hałasem ze wszystkich innych źródeł.

Metody kształtowania odpowiedniego klimatu akustycznego można podzielić na:

- metody administracyjno-prawne i organizacyjne,
- metody techniczne.

Metody organizacyjne i administracyjno-prawne obejmują wszystkie działania związane z ustanawianiem i wdrażaniem przepisów prawnych (ustaw, rozporządzeń, norm, regulaminów) a także wszelkie działania natury restrykcyjnej wobec podmiotów nie przestrzegających przepisów. Do grupy działań administracyjnych można zaliczyć również:

- ograniczenia w ruchu drogowym,
- odpowiednie zarządzanie pracą zakładów przemysłowych,
- odpowiednie kształtowanie przestrzeni wyrażone w aktach projektowania urbanistycznego i w planach rozwoju miast (metoda strefowania - rozdzielania obszarów źródeł hałasu i obszarów, dla których ustanawia się strefę ciszy oraz wprowadzenia stref rozdzielających te obszary np. stref izolacyjnych z poziomem hałasu w granicach przyjętych jak dla nieuciążliwych),
- odpowiednie kształtowanie sieci komunikacji tranzytowej i lokalnej oraz prowadzenie korytarzy transportowych poza strefami ciszy (przy projektowaniu układów komunikacyjnych należy dążyć do oddalenia ich od obszarów chronionych, prowadzenia tras w obszarach chronionych z wykorzystaniem naturalnego ukształtowania i pokrycia terenu dla ekranowania źródeł hałasu itp.),
- wykonywanie map akustycznych służących wyodrębnieniu terenów, na których przekroczony jest poziom dopuszczalny hałasu i wykonywanie dla rozpoznanych terenów programów działań dostosowawczych,
- opracowanie programów ograniczenia hałasu na obszarach o intensywnej zabudowie w oparciu o mapy akustyczne,
- wprowadzenie wojewódzkiego i powiatowego systemu kontroli (monitoringu) i ograniczania hałasu.

Metody techniczne to stosowanie odpowiednich środków technicznych dla ograniczenia hałasu w środowisku. Do technicznych metod należy:

- stosowanie obudowy dźwiękochłonna-izolacyjnej,
- stosowanie przegród budowlanych i okien o podwyższonej izolacyjności akustycznej,
- stosowanie ekranów akustycznych (wokół źródeł hałasu i wzdłuż tras komunikacyjnych),
- stosowanie ekranów naturalnych (wokół źródeł hałasu i wzdłuż tras komunikacyjnych),

- stosowanie urządzeń tłumiących hałas (w źródłach hałasu i w otoczeniu),
- wykonywanie remontów urządzeń powodujących nadmierny hałas lub zastępowanie urządzeń hałaśliwych - cichszymi,
- wykonywanie nawierzchni dróg i remontowanie istniejących nawierzchni z doprowadzeniem do stanu zgodnego z wymaganiami dot. hałasu,
- instalowanie urządzeń antywibracyjnych, modernizację technologii w przemyśle w celu zmniejszenia hałaśliwości przy produkcji określonych wyrobów.

1.4. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Przedmiotem działań objętych tym celem jest skuteczna ochrona ludzi i środowiska przed promieniowaniem elektromagnetycznym.

Podstawowe kierunki działań dotyczyć będą prowadzenia badań określających skalę zagrożenia promieniowaniem oraz zarządzania emisją pól elektromagnetycznych do środowiska. Zapewnienie skutecznej ochrony ludności przed działaniem promieniowania elektromagnetycznego, poprzez:

- 1) utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach,
- 2) zmniejszaniu poziomów pól elektromagnetycznych do co najmniej dopuszczalnych tam gdzie one są niedotrzymane.

Działania:

sprawne działanie odpowiednich struktur organizacyjnych zajmujących się:

- a) działaniem wdrożonego jednolitego systemu informacji o źródłach promieniowania z określeniem miejsca lokalizacji i równoważnej mocy promieniowanej izotropowo do środowiska,
- b) wykonaniem okresowych pomiarów poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku dla poszczególnych zakresów częstotliwości,
- c) analizą emisji pól elektromagnetycznych do środowiska i ograniczenia ich negatywnego do środowiska;

- 1) prowadzenie przez wojewódzki organ ochrony środowiska aktualizowanego corocznie rejestru zawierającego informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych z wyszczególnieniem przekroczeń dotyczących:
 - a) terenów przeznaczonych pod zabudowę,
 - b) miejsc dostępnych dla ludności;
- 2) wydawanie przez organ ochrony środowiska pozwoleń na emitowanie pól elektromagnetycznych do środowiska przez:
 - a) linie i stacje elektromagnetyczne o napięciu znamionowym 110KV i wyższym;
 - b) instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne, których równoważna moc promieniowana izotropowo jest równa 15W lub wyższa, emitujących pola elektromagnetyczne od 0,03 MHz do 300 000 MHz..
- 4) uwzględnianie w aktualizowanym planie zagospodarowania przestrzennego województwa, planach miejscowych, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych poprzez:
 - a) dokładną inwentaryzację źródeł emisji;
 - b) wyznaczanie zgodnych z przepisami obszarów ograniczonego użytkowania od istniejących i projektowanych emitorów oraz propozycje takich nowych ich lokalizacji, by były jak najmniej konfliktowe z otaczającą przestrzenią.
- 5) opracowanie i wdrażanie najlepszych technik, technologii i rozwiązań technicznych ograniczających promieniowanie elektromagnetyczne.
- 6) pełna kontrola wojewódzkiego organu ochrony środowiska nad instalacjami radiokomunikacyjnymi, radionawigacyjnymi i radiolokacyjnymi emitującymi pola elektromagnetyczne, których równoważna moc promieniowania izotropowo wynosi nie mniej niż 100W, oraz o częstotliwościach od 30 kHz do 300 GHz mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- 7) wdrożenie ustawy „Prawo ochrony środowiska” oraz wydanych w ślad za nim rozporządzeń dotyczących ochrony przed promieniowaniem ludzi i środowiska, co powinno skutecznie doprowadzić do osiągnięcia zakładanego celu,

- 8) rozwój systemów elektroenergetycznych i teleinformatycznych poprzez zapewnienie odpowiedniej jakości i pewności obsługi, przy respektowaniu ekonomiki przyjmowanych rozwiązań i maksymalnej ochronie przed działaniem emitowanych pól elektromagnetycznych.
 - 9) inwentaryzacja źródeł pól elektromagnetycznych,
 - 10) opracowanie i wdrożenie systemu informacji o emisji pól elektromagnetycznych do środowiska oraz opracowanie metod skutecznej ochrony przed zagrożeniami,
 - 11) opracowanie projektu wojewódzkiej bazy danych o polach elektromagnetycznych w środowisku i wdrożenie powszechnie dostępnej bazy oraz kontrola wprowadzanej emisji promieniowania elektromagnetycznego do środowiska przy wydawaniu przez organ ochrony środowiska pozwoleń na emitowanie pól elektromagnetycznych do środowiska przez:
 - a) linie i stacje elektromagnetyczne o napięciu znamionowym 110 KV i wyższym;
 - b) instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne, których równoważna moc promieniowana izotropowo jest równa 15 W lub wyższa, emitujących pola elektromagnetyczne od 0,03 MHz do 300 000 MHz.
 - 12) ustalanie przez organ ochrony środowiska granicznych wielkości emisji wytwarzania pól elektromagnetycznych.
 - 13) uzyskanie do dn. 31.12.2005 r. pozwoleń na emisję pól elektromagnetycznych istniejących instalacji, przez jednostki nimi zarządzające, a do 31.12.2004 r. pozwoleń dla instalacji wymagających pozwolenia zintegrowanego.
- Tworzenie odpowiednich struktur organizacyjnych zajmujących się monitorowaniem i badaniem pól elektromagnetycznych, przeszkolenie personelu i zapewnienie im środków technicznych (sukcesywnie).

Rejony koncentracji działań.

Wokół stacji nadawczej radiowo-telewizyjnej, telefonii komórkowej, urządzeń radiolokacji rozsiewczej wokół obiektów i systemów przesyłowych energii elektrycznej 110 kV i wyższej, medycznych urządzeń diagnostycznych i terapeutycznych i gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe) i wszystkich urządzeń które w swoim otoczeniu wytwarzają elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące o częstotliwości od 0,03 – 10¹⁶. Działania

w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym dotyczyć będą: komunikacji i łączności, przemysłu i energetyki.

1.5. Przeciwdziałanie poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego.

Przedmiotem i zakładanym skutkiem realizacji tego celu jest ochrona przed poważnymi awariami i klęskami żywiołowymi, minimalizowanie ich skutków oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego w skali wojewódzkiej i powiatowej.

Przyjęto, że działania w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego będą zmierzały do zrealizowania celów określonych w „II Polityce ekologicznej państwa” w horyzoncie średniookresowym do 2010 r. Poważne awarie obejmują skutki dla środowiska w wyniku awarii przemysłowych i transportowych z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych.

- Przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym,
- Zwiększenie bezpieczeństwa ruchu pojazdów z towarami niebezpiecznymi na terenie województwa podkarpackiego i starostwa powiatowego lubaczowskiego,
- Zmniejszenie ryzyka transportu materiałów niebezpiecznych,
- Wdrażanie systemu ubezpieczeń ekologicznych dla tych rodzajów obiektów i działań niebezpiecznych, dla których ewentualna sytuacja awaryjna może oznaczać konieczność szybkiego sfinansowania działań ratowniczych i naprawczych,
- Wdrażanie zasad dobrej praktyki laboratoryjnej (GLP) laboratoriach uczestniczących w systemie państwowej kontroli produkcji i użytkowania niebezpiecznych substancji i preparatów chemicznych,
- Wdrożenie Konwencji Sztokholmskiej ONZ w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych,
- Wprowadzanie rozwiązań promujących działania w celu zmniejszenia zagrożeń od stosowanych pestycydów, zgodnie z przyjętą strategią Wspólnoty,
- Rozwijanie współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa biologicznego,

- Podniesienie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego.
- Wdrożenie systemu rejestrowania obiektów niebezpiecznych, wdrożenie unijnego systemu SPIRS,
- Ograniczanie ryzyka wystąpienia zagrożeń środowiska i zdrowia ludzi powodowanych funkcjonowaniem zakładów będących potencjalnym źródłem awarii przemysłowych.
- Informacja i edukacja społeczeństwa o zagrożeniach środowiska i zdrowia ludzi.
- Informacja o zakładach zajmujących się unieszkodliwianiem odpadów niebezpiecznych i unieszkodliwianiem materiałów (odpadów) po akcjach ratowniczych,

Organami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych zadań są:

- 1) dla zakładów o dużym ryzyku – komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej;
- 2) dla zakładów o zwiększonym ryzyku – właściwym organem jest komendant powiatowy Państwowej Straży Pożarnej.

Transport materiałów niebezpiecznych.

- 1) wzmożone kontrole pojazdów przewożących materiały niebezpieczne prowadzone przez: WIOŚ, PSP, Policję.
- 2) zmiana organizacji ruchu, (możliwa dopiero po wybudowaniu obwodnic miejskich),
- 3) modernizacje zbyt wąskich odcinków dróg krajowych,
- 4) przygotowanie parkingów i zjazdów na bezpieczne zatrzymanie pojazdów, a w przypadku awarii na ich odholowanie i zabezpieczenie (dotyczy zwłaszcza przejść granicznych z Ukrainą),
- 5) wyznaczanie optymalnych tras przewozu substancji niebezpiecznych,
- 6) systematyczna kontrola pojazdów transportujących materiały niebezpieczne (zadanie ciągłe),
- 7) stworzenie systemu i prowadzenie systemu informowania społeczeństwa o możliwościach wystąpienia poważnych awarii i ostrzegania w sytuacji wystąpienia zagrożenia,

- 8) sporządzenie zewnętrznych planów operacyjnych-ratowniczych dla wszystkich obszarów administracyjnych, objętych zewnętrznym oddziaływaniem awaryjnym zakładów o dużym ryzyku na obszarze województwa,
- 9) wyposażenia laboratoriów właściwych instytucji w odpowiedni sprzęt zapewniający wypełnianie zadań kontrolnych oraz sukcesywne realizowane inwestycje w zakresie komunikacji, które w znaczący sposób mogą się przyczynić do wzrostu bezpieczeństwa na drogach.

1.6. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu.

Realizacja zadań objętych tym celem powinna przyczynić się do zapewnienia wysokiej jakości powietrza, spełniającej wymagania ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową powietrza.

Przy formułowaniu podstawowych kierunków działań dla ochrony powietrza w powiecie lubaczowskim, zostało przyjęte ogólne założenie maksymalnego ograniczenia emisji zanieczyszczeń.

Działania ograniczające emisję substancji zanieczyszczających powietrze powinny zapewnić osiągnięcie wymagań ustawowych odnośnie jakości powietrza w zakresie dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń podstawowych w powietrzu. Ocena i zarządzanie jakością powietrza w powiecie odbywa się w strefie lubaczowskiej pokrywającej się z granicami powiatu. Zgodnie z kryteriami dla ochrony zdrowia i roślin, po ocenie jakości powietrza, strefie lubaczowskiej przyznano III najwyższą klasę.

Podstawowym celem w powiecie jest utrzymywanie dotychczasowej jakości powietrza na jego obszarze.

Dla realizacji ochrony powietrza i przeciwdziałania zmianom klimatu na terenie powiatu przyjęto, następujące kierunki działań:

1. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom.

Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom polegać powinno przede wszystkim na ograniczaniu emisji zanieczyszczeń z głównych ich źródeł: przemysłowych, komunalnych i komunikacyjnych.

Działania ograniczające emisję ze źródeł przemysłowych:

- kompleksowa modernizacja zakładów przemysłowych wprowadzająca efektywne i ekologiczne technologie,
- modernizacja technologii w celu prowadzenia mniej energochłonnej produkcji,
- udoskonalenie procesów spalania, prowadzące do zmniejszenia zużycia paliw,
- stosowanie w instalacjach paliw o niskiej zawartości siarki,
- instalowanie wysokosprawnych urządzeń redukcyjnych zanieczyszczenia w zakładach, w tym nadal wysoce pożądanym urządzeń do redukcji zanieczyszczeń gazowych oraz poprawa sprawności obecnie funkcjonujących,
- wdrażanie najlepszych dostępnych technik (BAT),
- prowadzenie systematycznej kontroli zakładów przemysłowych,
- wsparcie finansowe dla zakładów wdrażających systemy zarządzania środowiskiem.

Działania ograniczające emisję ze źródeł komunalnych

- rozbudowa sieci ciepłowniczej w miastach i zastępowanie ogrzewania piecowego ciepłem z miejskiej sieci grzewczej,
- likwidacja lub modernizacja starych lokalnych kotłowni na bardziej ekologiczne (zmiana czynnika grzewczego),
- ograniczenie strat ciepła (docieplenie budynków, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej przeciwdziałanie stratom ciepła w ciepłociągach przy spedycji),
- budowa sieci gazowej na obszarach wiejskich, zwłaszcza na terenach przewidzianych dla rozwoju turystyki i balneologii,
- upowszechnianie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii,

- upowszechnianie stosowania paliw ekologicznych w kotłowniach i indywidualnych systemach grzewczych.

Działania ograniczające emisję ze źródeł komunikacyjnych

- eliminacja ruchu tranzytowego z centrów miejskich - budowa obwodnic
- zwiększeniu płynności i przepustowości sieci drogowej,
- poprawa standardów technicznych dróg,
- stosowania katalizatorów oraz benzyn bezołowiowych,
- tworzenie warunków dla intensyfikacji ruchu rowerowego – wyznaczanie ścieżek rowerowych,
- wprowadzanie na stacjach paliw hermetyzacji procesu obrotu paliwami,

2. Przeciwdziałanie zmianom klimatu.

Przeciwdziałanie zmianom klimatu będzie wiązać się ze zmniejszeniem emisji:

- CO₂ (głównego gazu cieplarnianego), towarzyszącego wszystkim procesom przemysłowym,
- innych zanieczyszczeń powietrza (głównie spalanie paliw organicznych),
- metanu odpowiedzialnego za globalne ocieplenie (główne źródła: wycieki z kopalni, szybów naftowych i gazociągów, procesy fermentacji w ściekach i osadach ściekowych, w mniejszym stopniu gospodarka hodowlana).

Najważniejsze działania w tym zakresie:

1. Wszystkie kierunki i działania ograniczające emisję zanieczyszczeń do powietrza
2. Zwiększenie lesistości powiatu (jeden ze sposobów pochłaniania CO₂),
3. Hermetyzacji procesów w kopalnictwie gazu i ropy naftowej, uszczelnianie i usprawnianie procesów przesyłu gazu ziemnego oraz wykorzystywanie biogazu (zawierającego metan) z oczyszczalni do produkcji energii.

1.7. Ochrona przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej.

Realizacja tego celu ze względu na bogactwo zasobów przyrody (prawie 50% powierzchni powiatu objęta ochroną), ukierunkowana będzie na doskonalenie systemu obszarów chronionych, w tym obszarów spełniających wymagania sieci ekologicznej „Natura 2000”.

Działania w zakresie ochrony przyrody oraz bioróżnorodności biologicznej i krajobrazowej mają w większości charakter ciągły i pozainwestycyjny. Obejmują one realizację zobowiązań w zakresie programu „Natura 2000” (obszar. Roztocze Południowe - o powierzchni 16139,48 ha), wpieranie prac badawczych i monitoringowych oraz działania prawne, wspieranie rolnictwa ekologicznego i programów rolnośrodowiskowych i bieżącą ochronę przyrody.

Najważniejsze kierunki działań w celu ochrony zasobów przyrody to:

- zachowanie, odtwarzanie oraz wzbogacanie zasobów przyrody, w tym ochrona najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk.
- doskonalenie systemu obszarów chronionych poprzez ochronę obszarów spełniających wymagania międzynarodowej sieci ekologicznej Natura 2000 oraz wprowadzenie różnorodnych form ochrony przyrody.
- podnoszenie wartości krajobrazu na szczeblu lokalnym poprzez działania skierowane na ochronę, zrównoważone gospodarowanie, planowanie i odtwarzanie krajobrazów oraz uaktywnianie społeczeństwa w decydowaniu o losie otaczającego krajobrazu.

W ramach tak określonych kierunków podjęte zostaną następujące zadania:

1. Przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej – istniejących form ochrony przyrody na terenie gmin.
2. Bieżąca ochrona walorów przyrodniczych istniejących parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego oraz pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody ożywionej i nieożywionej.
3. Dokumentowanie i tworzenie nowych form ochrony przyrody obejmujących ochroną prawną tereny i obiekty o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, tworząc nowe :
 - Utworzenie 6 projektowanych rezerwatów przyrody: „Buczyna Horyniecka”, „Dublen”, „Łukawiec”, „Zabiąta”, „Miłków”, „Czerniakowa Buda”,

- Utworzenie projektowanego Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej oraz w dalszym etapie opracowanie planu ochrony i miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla tego obszaru,
 - utworzenie nowego Kuryłowsko – Sieniawsko – Lubaczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu poprzez połączenie w jeden istniejących Obszarów Chronionego Krajobrazu; Sieniawskiego i Roztoczańskiego,
 - stanowiska dokumentacyjne,
 - pomniki przyrody,
 - użytki ekologiczne,
 - zespoły przyrodniczo krajobrazowe,
4. Utworzenie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – gminy Narol, Horyniec, Cieszanów (część gminy),
 5. Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt oraz siedlisk, które są chronione lub zagrożone wyginięciem w stanie naturalnym, mających znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej.
 6. Kontrolowanie stanu obiektów i obszarów już objętych ochroną.
 7. Zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo, wdrażanie programów rolnośrodowiskowych i wspieranie rolnictwa ekologicznego.
 8. Kontrola pozyskiwania zasobów przyrodniczych, z ich naturalnych siedlisk.
 9. Zabezpieczenie ekosystemów leśnych i nieleśnych przed pożarami.
 10. Opracowanie i wdrażanie programów ochrony terenów zieleni w miastach i gminach. Powiatu.

2. Racjonalne użytkowanie zasobów środowiska

2.1. Zmniejszenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki

Realizacja tego celu strategicznego powinna zapewnić wzrost efektywności wykorzystania surowców, wody i energii poprzez zmniejszenie ich zużycia na jednostkę produktu, jednostkową wartość usługi, statystycznego konsumenta itp., bez pogarszania standardu życiowego ludności i perspektyw rozwojowych gospodarki.

Powinna dotyczyć wszystkich sektorów, ale koncentrować się będzie głównie w sektorze przemysłowym, energetycznym oraz budownictwa i gospodarki o komunalne.

Kierunki działań w zakresie realizacji celów określone zostały dla zagadnień:

Wodochłonność

Działania dla zracjonalizowania użytkowania wód powinny objąć wszystkie dziedziny gospodarki korzystające z zasobów wód, przede wszystkim, poprzez zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i praktyk rolniczych, aby doprowadzić do zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i do ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń.

Zaniechać należy nieuzasadnionego wykorzystywania wód podziemnych na cele przemysłowe.

Racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych powinna zmierzać przede wszystkim do:

- 1) ograniczenia marnotrawstwa wody;
- 2) stosowania wodooszczędnej aparatury czerpalnej i sprzętu gospodarstwa domowego;
- 3) dalszego rozwoju pomiaru zużycia wody;
- 4) podjęcia działań w celu ograniczania strat w systemach rozprowadzania wody.

Głównym kierunkiem działań nieinwestycyjnych jest wprowadzanie normatywów zużycia wody do pozwoleń zintegrowanych dla wodochłonnych dziedzin produkcji.

W zakresie działań inwestycyjnych zakłada się wprowadzenie zamkniętych obiegów wody w przemyśle, wodooszczędnych technologii produkcji i przedsięwzięcia modernizacyjne w systemach zaopatrzenia miast w wodę, ukierunkowane na zmniejszenie strat wody.

Materialochłonność i odpadowość.

Podjęmowane działania muszą doprowadzić do zmniejszenia materialochłonności i odpadowości produkcji a przez to do likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła. Pozwoli to na uzyskanie korzyści gospodarczych w postaci zmniejszenia nakładów na produkcję a w konsekwencji zmniejszenia obciążeń obywateli z tytułu wykorzystywania zasobów naturalnych i ochrony środowiska.

Ważne jest zagospodarowanie wycofanych z użytkowania substancji i materiałów niebezpiecznych (recykling) oraz stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) zmniejszających materialochłonność i odpadowości produkcji i poprawiających efektywność ekonomiczną procesów wytwórczych.

Energochłonność.

Jednym z podstawowych celów polityki ekologicznej województwa i powiatu jest zmniejszanie energochłonności gospodarki, zarówno w zakresie procesów wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji.

Działaniom w zakresie zmniejszania energochłonności musi towarzyszyć kontynuowanie przedsięwzięć zmieniających sposób zaspokajania istniejących potrzeb energetycznych.

Zmianom powinna podlegać przede wszystkim struktura wykorzystania nośników energii, w kierunku dalszego zwiększania udziału energii elektrycznej w ogólnym zużyciu energii finalnej; zwiększania udziału w produkcji energii gazu i ropy naftowej (w miejsce węgla), poprawy jakości węgla i innych paliw, a także wzrostu udziału w produkcji energii elektrycznej i cieplnej energetycznych nośników odnawialnych (energia wody i wiatru, energia geotermalna, energia słoneczna, energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów.

2.2. Wykorzystanie energii odnawialnej

Użytkowanie odnawialnych źródeł energii umożliwia osiągnięcie korzyści ekologicznych, gospodarczych i społecznych. Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych powinien stać się integralnym elementem zrównoważonego rozwoju województwa i powiatu.

Działania w zakresie zrównoważonego rozwoju przynoszące efekty ekologiczno-energetyczne powinny być kierowane na produkcję energii „ekologicznie czystej”, ze źródeł odnawialnych, to jest wykorzystujących naturalne źródła, jakimi są: energia spiętrzeń wodnych, promieniowania słonecznego, wód geotermalnych, biomasy lub siła wiatru.

Działania w tym zakresie obejmują:

- 1) dokonanie oceny zasobów energii odnawialnej i niezbędnej infrastruktury, wyznaczenie regionów preferowanych do rozwoju energetyki odnawialnej,
- 2) opracowanie programów wykonawczych energetycznego wykorzystania biomasy, rozwoju energetyki wodnej, wiatrowej, słonecznej oraz programu rozwoju wykorzystania energii geotermalnej,
- 3) założenie znacznego wzrostu wykorzystania energii słonecznej do ogrzewania mieszkań i obiektów użyteczności publicznej.

Lokalne kotłownie opalane węglem znajdujące się w pobliżu dużych zasobów leśnych mogą być całkowicie lub częściowo opalane zrębkami drewna. Kotłownie lokalne mogą być również opalane **wierzbą energetyczną**, do uprawy której nadają się tereny często zalewane.

W perspektywie planuje się również częściowe opalanie **kotłów energetycznych wierzbą energetyczną**, którą planuje obsadzić część gruntów w okolicy elektrowni.

Na dużych wysypiskach komunalnych i oczyszczalniach ścieków powinna być wytwarzana i wykorzystywana **energia cieplna i elektryczna z biogazu**.

2.3. Ochrona gleb i rekultywacja terenów zdegradowanych

Podstawowym celem dla powiatu w tej dziedzinie powinna być ochrona gleb i rekultywacji terenów zdewastowanych i zdegradowanych.

Aby zrealizować ten cel powinno się zapewnić:

- identyfikację i likwidację zagrożeń powierzchni ziemi,
- ochronę najlepszej jakości gleb przed degradacją i zanieczyszczeniem wskutek czynników antropogenicznych i naturalnych (erozja, niewłaściwa agrotechnika, zmiana struktury fizycznej, stosunków wodnych i chemizmu gleb powodowana działalnością inwestycyjną, zanieczyszczeniami przemysłowymi i transportowymi, składowaniem odpadów),
- ochronę zasobów gleb nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego przed ich przeznaczeniem na inne cele,
- zagospodarowanie terenów zdegradowanych i zdewastowanych (poprzemysłowych i starych składowisk) poprzez włączenie ich do obiegu gospodarczego i zmniejszenie negatywnego wpływu na zdrowie i środowisko tzw. „gorących punktów” (tereny po kopalnictwie siarki w Baszni),
- racjonalne wykorzystanie ziemi w tym rozwój rolnictwa ekologicznego.

Kierunki działań w zakresie realizacji celów zostały określone dla następujących zagadnień:

1. Rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych.

Podjąć należy działania zmierzające do likwidacji skutków oddziaływania na środowisko przemysłu siarkowego i przywrócenia naturze zdewastowanych i zdegradowanych terenów po eksploatacji siarki i w Baszni.

Rekultywację podejmować również należy na obszarach związanych z inną działalnością górniczą oraz funkcjonowaniem i oddziaływaniem różnego rodzaju uciążliwych obiektów (np.: komunikacyjnego, zanieczyszczenia gleb wokół składowisk odpadów, zakładów przemysłowych itp.) a także występowaniem zjawisk naturalnych (erozja, powierzchniowe ruchy masowe – osuwiska).

Działania jakie należy podjąć to:

- Kontynuacja likwidacji i rekultywacji terenów pokopalnianych przemysłu siarkowego byłej kopalni „Basznia”.
- Bieżąca rekultywacja terenów i użytków rolnych zdegradowanych i zdewastowanych w wyniku różnorodnej działalności, w tym spowodowana czynnikami naturalnymi (erozja, osuwiska).
- Rekultywacja starych składowisk, wymagająca bieżącej realizacji przez właścicieli i zarządców terenów.
- Likwidacja terenów „dzikich wysypisk” i rekultywacja terenów w ten sposób zdegradowanych.
- Bieżąca rekultywacja terenów zdegradowanych w wyniku eksploatacji surowców pospolitych.
- Wdrożenie programu rekultywacji gleb zdegradowanych na obszarach rolniczego użytkowania – zalesianie.

2. Rolnictwo ekologiczne.

Rozwój rolnictwa ekologicznego będzie wykorzystaniem szans i predyspozycji powiatu lubaczowskiego.

Realizacja rozwoju wymaga podejmowania odpowiednich działań, należą do nich:

- wspieranie finansowe gospodarstw rolnych prowadzących produkcję rolną, zgodnie z prawem o rolnictwie ekologicznym,
- stworzenie regionalnego znaku (marki), oraz promocja ekologicznych produktów rolnych i żywnościowych w kraju i za granicą,
- inicjowanie powstawania i wspieranie istniejących grup producenckich współdziałających w produkcji ekologicznej (zaopatrzenie, przetwórstwo, marketing i zbył),
- organizowanie szkoleń w zakresie rolnictwa ekologicznego,
- wspieranie regionalnego systemu rynku hurtowego produktów ekologicznych,

2.4. Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin

Podstawowym celem jest ochrona złóż kopalin poprzez racjonalne gospodarowanie ich zasobami i kompleksowe ich wykorzystanie, łącznie z wykorzystaniem kopalin towarzyszących. Racjonalizacja gospodarki surowcami powinna uwzględniać kierunek, określający zasoby surowców jako jeden z czynników zapewniających możliwości rozwoju regionu. Przy racjonalnej gospodarce należy dążyć do ograniczania naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalin i pracom geologicznym

Kierunki działań w zakresie realizacji tego celu to:

1. Ochrona złóż kopalin

- złóż udokumentowanych (eksploatowanych i rezerwowych)

Ochrona złóż udokumentowanych przez prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami, wymaga:

- stworzenia systemu bieżącej informacji o eksploatacji złóż w formie rozliczeń,
- aktualizacji zasobów,
- weryfikacji bilansowania oraz stopnia wykorzystania zasobów po zakończeniu wydobywania.

Ochrona obszarów występowania złóż rezerwowych, aktualnie nie zagospodarowanych, powinna polegać na uwzględnianiu tych terenów w planach zagospodarowania przestrzennego w postaci zapisów umożliwiających zabezpieczenie tych terenów przed trwałym zainwestowaniem, wykluczającym ich późniejszą eksploatację.

- zasobów perspektywicznych,

Ochrona zasobów perspektywicznych powinna polegać na bilansowaniu, waloryzacji i określeniu obszarów ich występowania.

2. Poszukiwanie, rozpoznanie i dokumentowanie nowych złóż.

Poszukiwania dotyczyć powinny wszystkich występujących surowców deficytowych oraz będących przedmiotem bieżącego zapotrzebowania w gospodarce. jak.:

- surowców energetycznych - złoża gazu i ropy naftowej,
- złóż wód mineralnych leczniczych (również wód termalnych i borowin leczniczych) stanowiących podstawę dla rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki i rekreacji;

- złóż surowców skalnych i kruszyw naturalnych w związku z perspektywą rozwoju budowy dróg,

Zbilansowanie zasobów eksploatacyjnych ujęć wód leczniczych oraz poszukiwanie obszarów perspektywicznych, w tym wód termalnych pozwoli na ocenę perspektyw rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki i rekreacji.

3. Polityka koncesyjna.

Polityka koncesyjna mająca na celu maksymalną ochronę zasobów złóż przed ich rozdrobnieniem powinna polegać na wypracowaniu współdziałania organów administracji geologicznej odnośnie preferowania przedsiębiorców gwarantujących pełne wykorzystanie zasobów złoża.

Należy zaktywizować przedsiębiorstwa w zakresie poszukiwania i eksploatacji złóż, informować o obszarach perspektywicznych kopalin, zwłaszcza tych, na które występuje bieżące zapotrzebowanie.

Organem koncesyjnym na występujące na obszarze powiatu złoża surowców są :

- o znaczeniu regionalnym, organem koncesyjnym jest Wojewoda i Minister Środowiska (surowce podstawowe: gaz i ropa naftowa, surowce skalne na dużych złożach)
- o znaczeniu lokalnym, (surowce pospolite na mniejszych złożach gdzie obszar zamierzonej działalności nie przekroczy pow. 2 ha, wydobyte kopaliny w roku kalendarzowym nie przekroczy 20 000 m³ i działalność będzie prowadzona bez użycia materiałów wybuchowych.) - organem koncesyjnym jest starosta.

2.5. Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie lasów

Wzbogacanie i racjonalne użytkowanie lasów przyczyni się w znacznym stopniu do usprawnienia ochrony i zapewni zrównoważony rozwój lasów oraz zwiększenie lesistości powiatu.

Dla prowadzenia na terenie powiatu lubaczowskiego zrównoważonej gospodarki leśnej zakłada się realizację następujących kierunków działań:

a) Zachowanie korzystnego wpływu lasów na równowagę środowiska przyrodniczego i warunki życia ludzi.

Zachowanie korzystnego wpływu lasów na środowisko uzyskamy przez ich ochronę, utrzymanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych, powiększenie i przywracanie biologicznej różnorodności lasu na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym. Ważną sprawą jest kształtowanie lasu wielofunkcyjnego, wzmagającego korzystne oddziaływanie na środowisko (funkcje wodochronna, klimatotwórcza, glebochronna).

Działania prowadzone w tym kierunku:

- opracowywanie i realizacja planów urządzania lasów oraz uproszczonych planów urządzania lasów, z uwzględnianiem programu ochrony ekosystemów leśnych i różnorodności biologicznej w lasach,
- wdrożenie programu budowy małej retencji wodnej w celu przywrócenia korzystnego zaopatrzenia lasów w wodę i poprawę gospodarki wodnej,
- wdrożenie zasad zagospodarowywania lasów nie objętych szczególnymi formami ochrony przyrody a będących przedmiotem ochrony w świetle prawa międzynarodowego
- wzmocnienie nadzoru i doradztwa fachowego w stosunku do lasów niepaństwowych, w tym prowadzenie szkoleń i przygotowywanie materiałów informacyjnych,
- zwiększenie powierzchni śródleśnych terenów specjalnie chronionych (użytki ekologiczne – ekosystemy cenne przyrodniczo, takie jak: torfowiska, murawy kserotermiczne, półnaturalne łąki),
- prowadzenie działań mających na celu zwiększenie odporności lasów, w tym ochrona leśnych zasobów genowych,

b) Wzrost lesistości powiatu lubaczowskiego

Wzrost lesistości powiatu zapewni utrzymanie i rozwój funkcji produkcyjnej lasów, poprawi stan i produktywność lasów prywatnych. Zapewni także racjonalizację gospodarki leśnej przy bezwzględnym zastosowaniu zasady zrównoważonego rozwoju, racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych: drewna, runa leśnego i zwierzyny.

Działania w tym kierunku to:

- sporządzenie i wdrażanie powiatowego programu zalesień,
- sporządzenie i wdrażanie gminnych programów zalesień,
- sporządzenie ewidencji obszarów, które mogą być przeznaczone do zalesień,
- ustalanie lokalizacji zalesień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- ustalanie rocznych limitów zalesień w powiecie i pozyskiwanie środków finansowych na ich wykonanie,
- zalesianie gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego,
- nadzór i kontrola nad zalesianiem gruntów prywatnych oraz szkolenie właścicieli zalesionych gruntów.

c) Prowadzenie prawidłowej gospodarki leśnej.

Dla prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej przyjmuje się następujące działania:

- doskonalenie metod aktywnego przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu oraz systemów walki z pożarami lasów,
- wprowadzanie bezpiecznych technik i technologii prac leśnych,
- szkolenia właścicieli lasów niepaństwowych nt. prawidłowych zasad gospodarki leśnej.
- przebudowa drzewostanów zmienionych lub silnie uszkodzonych oraz niezgodnych z siedliskiem,
- odbudowa potencjału produkcyjnego ekosystemów leśnych naruszonych w wyniku katastrof leśnych i pożarów,
- poprawa infrastruktury technicznej w lasach.

d) Doskonalenie i wdrażanie nowoczesnych metod inwentaryzacji i monitoringu stanu lasów.

Działania w tym kierunku:

- monitoring stanu i zagrożeń lasów oraz monitoring bazy nasiennej i materiału szkółkarskiego,
- inwentaryzacja wielokoobszarowa zintegrowana z monitoringiem stanu lasów,

e) Utrzymywanie i wzmacnianie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów, współpraca i komunikacja ze społeczeństwem.

Działania w tym kierunku:

- rozwój inwestycji związanych z komunikacyjnym udostępnieniem i infrastrukturą turystyczno-rekreacyjną w lasach, w powiązaniu z siecią publiczną na obszarach wiejskich.
- tworzenie związków i stowarzyszeń właścicieli lasów, powiązań kooperacyjnych bazy surowców i produktów leśnych z lokalnymi podmiotami przetwórstwa, przy wykorzystaniu pakietu instrumentów stymulujących przedsiębiorczość,
- doskonalenie technologii pozyskiwania, przetwarzania i marketingu produktów leśnych,
- promocja produktów drzewnych i nie drzewnych pochodzenia leśnego oraz poszukiwanie nowych rynków zbytu,
- prowadzenie szkoleń dla pracowników leśnictwa i właścicieli lasów niepaństwowych,
- zintensyfikowanie działań prowadzonych przez administrację Lasów Państwowych na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy ekologicznej społeczeństwa.

3. Edukacja ekologiczna, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego.

Podstawowym i głównym celem edukacji ekologicznej jest podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa dla powiatu lubaczowskiego, przejawiające się w postaci pozytywnych zachowań proekologicznych we wszystkich dyscyplinach życia i gospodarki, poczuciu współodpowiedzialności każdego obywatela za stan środowiska oraz umożliwieniu każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy niezbędnej dla poprawy środowiska. Program edukacji ekologicznej proponowany dla powiatu lubaczowskiego jest zgodny z założeniami Programu Ochrony Środowiska dla woj. Podkarpackiego.

Celem jest wykreowanie społeczeństwa o wysokim poziomie zachowań, świadomego wzajemnych powiązań pomiędzy zagadnieniami gospodarczymi, ekonomicznymi, społecznymi i politycznymi.

Edukacja ekologiczna dotyczy zarówno młodego pokolenia, jak i ludzi dorosłych na wszystkich płaszczyznach życia. W ramach edukacji ekologicznej wskazane jest natychmiastowe działanie we wszystkich sferach kształcenia i doskonalenia kadr zarządzających środowiskiem. Niezwykle ważnym elementem jest humanizacja życia i kształtowanie postaw proekologicznych obywateli oraz kultywowanie tradycji narodowych oraz zmiana niekorzystnych przyzwyczajeń.

Realizacja programu edukacji ekologicznej w ramach szkolnictwa:

W ramach programu jednym z głównych założeń jest wprowadzenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.

- a) szkolnictwo przedszkolne: kształtowanie nawyków i zachowań proekologicznych rodziców i dzieci, uwrażliwianie na piękno i a także szkody zadawane przyrodzie,
- b) szkolnictwo podstawowego i ponadpodstawowe:

Kształtowanie człowieka świadomego swego współistnienia w zgodzie ze środowiskiem przyrodniczym i społeczno – kulturowym, zdolnego do samodzielnego działania w zakresie rozwiązywania problemów zachodzących pomiędzy człowiekiem a przyrodą.

Działania :

- realizacja ścieżek edukacyjnych w ramach bloków przedmiotowych.
- prowadzenie aktywnych form edukacji np. Zielone szkoły

- organizowanie kontaktów z władzami samorządowymi, reprezentantami społeczności lokalnej, szkołami wyższymi, terenowymi ośrodkami edukacji ekologicznej,
- uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej.

Edukacja dorosłych :

- podniesienie świadomości ekologicznej

Działania :

- działalność lokalnych struktur samorządowych
- egzekwowanie przepisów dotyczących porządku , odpadów, gospodarki wodno- ściekowej ,ochrony przed hałasem
- wdrażanie i sankcjonowanie europejskich standardów w dziedzinie ładu przestrzennego, oszczędności energii itp.
- zaangażowanie obywateli powiatu lubaczowskiego w procesy decyzyjne
- włączenie w działania wszystkich służb państwowych i samorządowych .

Edukacja ekologiczna w zakresie komunikacji transportu .

Istotnym elementem będzie tu tworzenie ścieżek rowerowych. Efektem tego postępowania będzie zarówno zmniejszenie natężenia zanieczyszczeń, zachowanie w lepszej kondycji zasobów dziedzictwa kultury, oraz poprawa zdrowia mieszkańców i wzrost bezpieczeństwa poruszania się na drogach. Organizacja przemyślanych sieci ścieżek rowerowych w miejscach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Szczególnie na obszarach chronionych np. Parków Krajobrazowych: Południoworostoczańskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej. W związku z tym iż obecność Parków Krajobrazowych jest atrakcją nie tylko dla mieszkańców powiatu, ale również turystów z zewnątrz bardzo ważne staje się powiązanie ścieżek rowerowych z sieciami parkingów. Uzasadnione wydawałoby się tworzenie systemów ścieżek rowerowych w porozumieniu z sąsiednimi powiatami, umożliwiającymi ekologiczny transport w obrębie całych obszarów chronionych.

Edukacja ekologiczna w zakresie gospodarka odpadami i wykorzystanie energii.

- segregacja i składowanie śmieci,
- humanizacja życia i zmiana konsumpcyjnych przyzwyczajeń jako działania prewencyjne mające na celu zahamowanie produkcji odpadów w gospodarstwach domowych,
- wprowadzanie nowych technologii wykorzystania wtórnego,

- racjonalne wykorzystanie opakowań (np. wielorazowego użytku),.
- promowanie niekonwencjonalnych źródeł energii np. biopaliw, racjonalne korzystanie z energii cieplnej i elektrycznej.

Edukacja w zakresie rolnictwa

Kolejnym istotnym elementem edukacji ekologicznej jest wprowadzanie programów przeznaczonych dla obszarów wiejskich, takich jak : Park Innowacji Technologicznych – projektowanie i realizacja Nauka Tradycja. Projekt pilotażowy – dostosowujący subregion (poziom NUTS 3) do wymogów *acquis communautaire* w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich oraz realizacja programów rolnośrodowiskowych- - kontrakty dla rolników realizujących program rolnośrodowiskowy , przewidujący zachowanie łąk i pastwisk o wysokich walorach przyrodniczych, zachowanie i kształtowanie struktury krajobrazów wiejskich oraz stosowanie metod rolnictwa ekologicznego.

Edukacja ekologiczna w zakresie ochrony i wykorzystania krajobrazu i bioróżnorodności.

Promowanie zachowań zgodnych z zasadami ochrony krajobrazu i przyrody. Rygorystyczne przestrzeganie wymagań ochrony przyrody w ramach funkcjonowania obiektów turystycznych i rekreacyjnych, budownictwa mieszkaniowego oraz prowadzenia działalności rolniczej.

W ramach edukacji ekologicznej dotyczącej ochrony krajobrazu i bioróżnorodności oraz zasobów leśnych wiodącą rolę będą pełniły nadleśnictwa :

- Nadleśnictwo Lubaczów
- Nadleśnictwo Oleszyce
- Nadleśnictwo Narol

Wiodącą rolę w zakresie edukacji ekologicznej odgrywa tu działalność Zarządu Parków Krajobrazowych w Przemyślu.

Na obszarze powiatu lubaczowskiego występują częściowo obszary następujących parków krajobrazowych :

- Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego
- Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej
- oraz Roztoczańskiego i Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu

Formy działalności edukacji ekologicznej prowadzonej przez Zarząd Parków :

- Zajęcia terenowe: ścieżki dydaktyczno – przyrodnicze (na terenie pow. lubaczowskiego są to ścieżki: Bukowy Las, Horyniec – Nowiny Horynieckie, Kobyle Jezioro).
- Rajdy piesze i rowerowe,
- Organizacja wykładów i prelekcji (współpraca z placówkami oświatowymi),
- Wystawy o charakterze edukacyjnym.
- Współpraca z innymi placówkami naukowo dydaktycznymi na terenie kraju i zagranicą.
- Wydawnictwa i biuletyny: przewodniki po ścieżkach przyrodniczo – dydaktycznych i przyrodniczo- kulturowych, przewodniki po parkach krajobrazowych, informatory, foldery, składanki,
- Organizacja konkursów o tematyce ekologicznej,
- Współpraca ze szkołami w zakresie edukacji uczniów i nauczycieli,
- Plenery malarskie i fotograficzne,
- Popularyzacja w środkach masowego przekazu.

Edukacja ekologiczna w zakresie przemysłu:

- Restrukturyzacja przemysłu
- Szkolenia dla zarządów i uświadamianie o nowych możliwościach technologicznych oraz możliwościach korzystnego finansowania lub dofinansowania przez fundacje, lizingowania urządzeń i linii produkcyjnych lub kredytowania przez wskazane banki przedsięwzięć i technologii o charakterze proekologicznym.

Informacja i komunikacja ze społeczeństwem

W ramach procesu dostępu do informacji i poszerzenia dialogu społecznego, ważnym elementem jest zorganizowanie systemu form edukacji ekologicznej dostępnej dla każdego mieszkańca powiatu lubaczowskiego działającego w ramach systemu informacyjnego woj. podkarpackiego.

a) Szkolenia dla samorządów oraz społeczności lokalnych.

W realizowaniu tego zadania powinny brać udział władze administracyjne na wszystkich poziomach np. poprzez organizowanie akcji podnoszących świadomość społeczną w zakresie

gospodarki odpadami, ekonomicznego i oszczędnego eksploataowania surowców, energii, a przede wszystkim zapobiegania powstawania zanieczyszczeń i kształtowania pozytywnych postaw współżycia człowieka z otaczającym go środowiskiem.

W urzędzie powiatowym powinno powstawać biuro komunikacji społecznej.

Istotny jest także dialog ze społeczeństwem w zakresie podejmowania decyzji o działaniach inwestycyjnych..

W szczególności powinny być organizowane szkolenia dla :

- pracowników administracji,
- samorządów mieszkańców,
- nauczycieli szkół wszystkich szczebli,
- dziennikarzy,
- członków organizacji pozarządowych,
- dyrekcji i kadry zakładów produkcyjnych

b) działalność proekologicznych organizacji pozarządowych.

Ważnym organizatorem edukacji ekologicznej są organizacje pozarządowe o charakterze proekologicznym. Jest to zgodne z zasadami komunikacji społecznej mającej na celu włączenie i zainteresowanie obywateli, organizacji pozarządowych w formułowanie strategii i realizację polityki.

4. Współpraca transgraniczna

Współpraca transgraniczna ukierunkowana jest w zakresie ograniczania zanieczyszczeń transgranicznych przeciwdziałania poważnym awariom, ochrony i racjonalnego wykorzystania przyrodniczych zasobów środowiska.

Polska uczestniczy w realizacji wielu Umów/ Porozumień, które zostały zawarte prawie ze wszystkimi krajami europejskimi, a przede wszystkim z krajami sąsiadującymi. Mają one na celu ułatwienie kontaktów między państwami, prowadzenie wspólnych prac, badań naukowych, szkoleń, wymianę informacji, realizację wspólnych projektów. Ponadto umowa ma za zadanie ułatwić kontakty między jednostkami administracji rządowej, instytutami naukowymi, władzami szczebla lokalnego oraz organizacjami pozarządowymi.

Współpraca międzynarodowa w dziedzinie ochrony środowiska ukierunkowana jest na rozwiązywanie trudnych problemów ekologicznych, wsparcie realizacji polskiej polityki ekologicznej, zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju, transfer nowoczesnych, przyjaznych środowisku technologii i technik ochrony środowiska oraz promocji polskiego przemysłu w dziedzinie ochrony środowiska na rynki trzecie”. Jednym z priorytetów polityki zagranicznej w dziedzinie współpracy z państwami sąsiedzkimi są negocjacje i doprowadzenie do podpisania Umów międzyrządowych w dziedzinie ocen oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym. Bardzo ważna jest współpraca międzynarodowa na wodach granicznych.

Powiat lubaczowski z powodu swego przygranicznego położenia prowadzi współpracę z Ukrainą.

Podstawy formalno-prawne współpracy z Ukrainą:

1. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska – sporządzona w Warszawie w dniu 24.01. 1994 r. (realizowana w małym stopniu ze względu na kłopoty finansowe strony ukraińskiej).
2. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych – podpisana w Kijowie w dniu 10 października 1996 r.
3. Nawiązanie współpracy z Ministerstwem Gospodarki Leśnej Ukrainy, czego wyrazem było podpisanie Polsko-Ukraińskiej Deklaracji o Współpracy w Dziedzinie Leśnictwa

- i uzgodnienie programu współpracy na kolejne lata oraz projekt porozumienia o współpracy w dziedzinie leśnictwa.
4. Porozumienie z dnia 3 stycznia 2000 r. między Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej Polski a Państwowym Komitetem Ukrainy ds. Hydrometeorologii.
 5. Porozumienie z dnia 24 stycznia 1994 r. między Ministerstwem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Ochrony Środowiska Naturalnego Ukrainy w sprawie obrotu odpadami niebezpiecznymi (zakaz przemieszczania odpadów).
 6. Porozumienie między Wojewodą Podkarpackim a Lwowską Obwodową Administracją Państwową o współpracy międzyregionalnej zawarte 26 maja 2000r w Rzeszowie (na mocy tego porozumienia w ramach współpracy przygranicznej powołany został zespół roboczy do spraw przygotowania programu likwidacji zagrożeń ekologicznych (program kompleksowych działań w procesie likwidacji kopalni siarki „Basznia” i eliminacji zagrożeń jakości wód jakie mogą powstać na obszarach zdegradowanych i w wyniku działalności kopalni siarki w Jaworowie - po stronie Ukraińskiej).
 7. Porozumienie pomiędzy Województwem Podkarpackim a Obwodem Lwowskim o współpracy gospodarczej, kulturalnej.
 8. Porozumienie pomiędzy Województwem Podkarpackim a Obwodem Wołyńskim o współpracy gospodarczej.
 9. Powołanie Polsko - Ukraińskiej Komisji Gospodarki Przestrzennej, której efektem współpracy jest opracowanie ”Studium Kierunkowe Zagospodarowania Przestrzennego Regionu Transgranicznego Polska -Ukraina” (główne cele zagospodarowania przestrzennego polsko-ukraińskiej strefy granicznej to: ochrona środowiska, w tym funkcjonowanie przestrzeni przyrodniczej, usprawnienie systemu transportowego i kształtowanie kompleksów gospodarki turystycznej).

Nadrzędną zasadą współpracy transgranicznej powinno być uzgadnianie ze stroną sąsiednią strategii, programów, studiów i planów przestrzennego zagospodarowania sporządzanych na różnych szczeblach od kraju do gminy dotyczących uwarunkowań wynikających z ochrony przyrody, środowiska, gospodarki wodnej na przygranicznych obszarach źródłiskowych oraz

transportu materiałów niebezpiecznych i wprowadzania infrastruktury o znaczeniu transgranicznym.

Współpraca transgraniczna powinna być prowadzona przy uwzględnieniu warunków zewnętrznych i istniejących zasobów środowiska przyrodniczego. Powinna zapewnić prawidłowe funkcjonowanie transgranicznych systemów przyrodniczych oraz realizację wspólnych przedsięwzięć ekologicznych, kulturalno-turystycznych i innych, w zakresie współpracy obszarów po obu stronach granicy należących do regionów transgranicznych.

Działania w zakresie współpracy transgranicznej mają charakter głównie pozainwestycyjny i ściśle wiążą się z działaniami określonymi dla poszczególnych dziedzin środowiska.

Kierunki działań przyjęte dla współpracy transgranicznej:

1. Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania transgranicznych systemów przyrodniczych.

Działania:

- Prowadzenie wymiany informacji z zakresu ochrony różnorodności biologicznej oraz międzynarodowej współpracy naukowej w tej dziedzinie,
- Doskonalenie funkcjonowania istniejącego systemu obszarów prawnie chronionych,
- Obejmowanie formami ochrony przyrody najcenniejszych obszarów przyrodniczych wymagających ochrony w świetle wymogów prawa międzynarodowego.(praca ciągła),
- utworzenie na pograniczu polsko-ukraińskim: Transgranicznego Obszaru Chronionego „Roztocze” z włączeniem Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej, Połudnworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego i Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.
- Sporządzanie opracowań studialnych w zakresie ochrony walorów przyrodniczo – krajobrazowych dla obszarów transgranicznych,
- Rozwinięcie międzynarodowej koncepcji planistycznej służącej ochronie wartości przyrodniczych i krajobrazowych, a w szczególności różnorodności biologicznej,
- Realizacja międzynarodowego systemu ekologicznego „Natura 2000” (obszar. Roztocze Południowe - o powierzchni 16139,48 ha),
- Właściwe ujmowanie przyrodniczych obszarów chronionych w planowaniu przestrzennym,
- Prowadzenie monitoringu i wymiany informacji w zakresie zmian przyrodniczych i krajobrazowych,

2. Ochronę i racjonalne wykorzystywanie wód granicznych.

Działania:

- Współpraca w zakresie ochrony wód granicznych zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i umowami międzynarodowymi,
- Prowadzenie monitoringu i kontroli czystości wód granicznych i jego koordynacja,
- Opracowywanie wspólnych programów i planów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony zlewni transgranicznych w tym zasobów wód mineralnych,
- Ustalenie wspólnych ograniczeń i rygorów w zakresie użytkowania i zagospodarowywania terenów wymagających szczególnej ochrony wód, obszarów źródliskowych,
- Przeciwdziałanie deficytom wody,
- Poprawa skuteczności działania istniejących systemów oczyszczania,
- Rozbudowa i budowa systemów kanalizacji i oczyszczalnia ścieków,
- Tworzenie systemów fitomelioracyjnych, wodochronnych i przeciwoerozyjnych,

3. Racjonalne wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju funkcji turystyczno - wypoczynkowych i uzdrowiskowych.

Działania:

- Podejmowanie wspólnych działań w celu wymiany turystycznej,
- Tworzenie związków międzygminnych po obu stronach granic w celu kompleksowego zagospodarowania turystycznego uwzględniającego wymogi ochrony przyrody,
- Tworzenie odpowiednich przepisów prawnych i organizacyjnych ułatwiających rozwijanie współpracy.
- Sporządzanie opracowań w zakresie turystycznego promowania obszarów transgranicznych, w tym obszarów chronionych z określeniem zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- Prowadzenie skutecznej promocji i marketingu turystycznego regionów transgranicznych,
- Prowadzenie monitoringu ruchu turystycznego,
- Podnoszenie standardów obiektów i świadczonych usług oraz niedopuszczanie do przeinwestowania rejonów turystycznych w celu ochrony wysokich walorów turystyczno-wypoczynkowych i uzdrowiskowych,

- Rozwój systemu połączeń komunikacyjnych (samochodowych, rowerowych, pieszych, konnych) łączących Polskę i Ukrainę, budowa i uruchamianie nowych przejść granicznych,

4. Eliminowanie lub minimalizowanie zagrożeń walorów i zasobów środowiska naturalnego

Powiat lubaczowski w aspekcie swego przygranicznego położenia jest szczególnie narażony na zagrożenia ekologiczne związane z górnictwem siarkowym na Ukrainie.

Działania eliminujące i minimalizujące zagrożenia:

- Systematyczna i obustronna informacja w zakresie danych meteorologicznych, hydrologicznych oraz skażeń środowiska,
- Ustanowienie i przestrzeganie procedur ostrzegania i alarmowania w zakresie nadzwyczajnych zagrożeń i klęsk żywiołowych,
- Opracowanie zasad bezpośredniej współpracy zespołów ratowniczych i ich upowszechnianie,
- Ograniczanie transportu materiałów niebezpiecznych przez transgraniczne obszary chronione,
- Zwiększenie nakładów finansowych na: ograniczanie emisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego o charakterze transgranicznym, ochronę zasobów wodnych oraz uporządkowanie gospodarki odpadami.
- Wyznaczanie obszarów zagrożenia powodziowego w zlewniach transgranicznych,
- Wzmoczenie badań nad przemieszczaniem i depozycją zanieczyszczeń powietrza i wód,
- Sporządzenie opracowań z zakresu transgranicznych zagrożeń ekologicznych,
- Wprowadzenie ustawowego obowiązku uzgadniania ze stroną sąsiednią strategii, programów, studiów i planów przestrzennego zagospodarowania sporządzanych na różnych szczeblach od kraju do gminy dotyczących uwarunkowań wynikających z ochrony środowiska, gospodarki wodnej na przygranicznych obszarach źródłkowych oraz transportu materiałów niebezpiecznych i wprowadzania infrastruktury o znaczeniu transgranicznym.

5. Lista zadań priorytetowych, harmonogram, nakłady i źródła finansowania programu

Program ochrony środowiska powiatu lubaczowskiego realizowany będzie poprzez systematyczne działania na rzecz ochrony wód, powietrza, powierzchni ziemi i przyrody ukierunkowane na zahamowanie niekorzystnych oddziaływań, emisji zanieczyszczeń do środowiska i postępującej degradacji.

Zakłada zmniejszenie, eliminację lub przeciwdziałanie zagrożeniom środowiskowym szczególnie związanym z narażeniem zdrowia i życia mieszkańców oraz wpływającym na stan najcenniejszych walorów przyrodniczych powiatu.

Lista zadań priorytetowych została opracowana na podstawie

1. Dokumentów rządowych: Polityki Ekologicznej Państwa, Programu Wykonawczego do Polityki Ekologicznej Państwa, Narodowego Programu Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej, Strategii Ekologicznej Integracji z Unią, Strategii Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku, Narodowym Planem Rozwoju na lata 2004-2006, Strategią Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006, Polityki transportowej państwa na lata 2001-2015, Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej, Polityki Leśnej Państwa, Strategii rozwoju energetyki odnawialnej, Spójnej polityki strukturalnej rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, Program restrukturyzacji górnictwa i przetwórstwa siarki w Polsce”, Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej-projekt.
2. Zobowiązań międzynarodowych Polski - spełnianie wymagań konwencji, umów, postanowień i porozumień międzynarodowych, nałożonych w ustawach i rozporządzeniach wykonawczych.
3. „Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego” - zgodność z priorytetami, celami i kierunkami w nim określonymi.
4. „Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2000-2006”, i Strategii Rozwoju Powiatu Lubaczowskiego”, oraz innych dokumentów strategicznych i sektorowych opracowywanych w województwie podkarpackim;
5. Listy przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie.

Przy wyborze zadań priorytetowych brano również pod uwagę:

1. Kierunki działań prowadzone przez szereg instytucji: Wojewodę Podkarpackiego, Zarząd Województwa Podkarpackiego, Starostę Lubaczowskiego, Starostwo Powiatowe w Lubaczowie, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. w Warszawie Oddział Sanocki Górnictwa Nafty i Gazu, Wojewódzka Komenda Straży Pożarnej, Zarząd Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemyśle, Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Krośnie.
2. Przedsięwzięcia inwestycyjne zgłoszone do Banku Projektów Województwa oraz przedsięwzięcia realizowane i planowane do realizacji przez starostwo i gminy (zgodnie z ankietyzacją prowadzoną dla potrzeb Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego).

Lista zadań priorytetowych w postaci tabeli nr1/II została przedstawiona według dziedzin ochrony środowiska, w takim stopniu szczegółowości jaki jest dostępny na terenie powiatu. Lista zawiera zadania własne powiatu, zadania koordynowane oraz zadania gminne.

Formułując listę zadań wzięto pod uwagę takie czynniki jak:

1. ponadlokalny wymiar przedsięwzięcia,
2. spodziewany efekt ekologiczny,
3. możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
4. obecne zaawansowanie inwestycji.

Zadania objęte harmonogramem zostały uznane za priorytetowe - najważniejsze, ich zrealizowanie przyczyni się do znacznej poprawy stanu środowiska powiatu lubaczowskiego i rozwoju obszarów wiejskich.

Harmonogram działań wyznaczony został w celu zachowania określonej kolejności i terminów realizacji planowanych przedsięwzięć. Pozwala on przewidywać potrzebne środki finansowe na kolejne lata i wyznaczać cele na dalszy okres. Szczegółowe daty realizacji i zakończenia przedsięwzięć są trudne do określenia z uwagi na trudności finansowe i częsty brak zapewniania wszystkich środków na realizację przedsięwzięcia.

Z obliczeń przedstawionych przez starostwo powiatowe w Lubaczowie i gminy z powiatu, przyjęto harmonogram działań przedstawiony w tabeli nr 1/II

Nakłady na realizację „Programu..”

Szacunkowe koszty realizacji programu opracowano w oparciu o analizę:

1. Nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną wg danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Rzeszowie z 2001 r;
2. Nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną wg danych Starostwa Powiatowego w Lubaczowie w latach 2000 - 2003 i w następnych
3. Inwestycji zgłoszonych do Banku Projektów Województwa Podkarpackiego (inf. Departamentu Rozwoju Podkarpackiego Urzędu Marszałkowskiego);
4. Inwestycji realizowanych w ramach Kontraktu Wojewódzkiego w latach 2002-2003,
5. Informacji o wykorzystaniu i realizacji środków pomocowych w województwie podkarpackim (inf. Departamentu Rozwoju Podkarpackiego Urzędu Marszałkowskiego),
6. Przedsięwzięć finansowanych przez WFOŚ i GW w Rzeszowie,
7. Przedsięwzięć zgłoszonych przez gminy i powiat w ramach ankietyzacji,

Łączny szacunkowy koszt wdrażania i realizacji „Programu ochrony środowiska dla Powiatu Lubaczowskiego ” według zaplanowanego przez Starostwo powiatowe w Lubaczowie Planu dochodu i wydatków wynosi 240 000, 00 tys. zł.

Największe nakłady planowane są na gospodarkę odpadami i gospodarkę wodno – ściekową, (szacunkowo, ok. 70 % nakładów), na pozostałe dziedziny, ochronę przyrody gospodarkę lasami (20%), pozostałe 10% nakładów zostanie poniesione na edukację ekologiczną i pozostałe dziedziny.

Ze względu na przystąpienie do realizacji zadań nałożonych przez ustawy na instytucje odpowiedzialne za ochronę środowiska, szacunkowe koszty mogą w najbliższym czasie zostać zweryfikowane.

Zestawienie kosztów rzeczowych oraz harmonogram ich wdrażania i realizacji przedstawiono w tabeli Nr 1/II .

Biorąc pod uwagę ograniczone możliwości finansowania harmonogram działań zawiera zadania możliwe do realizacji, bez angażowania dużych środków, oraz takie które zostaną zrealizowane jeśli uzyskają dodatkowe możliwości finansowania.

Źródła finansowania programu

Jednym z ważniejszych aspektów ochrony środowiska w powiecie jest pozyskiwanie i dysponowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na ten cel.

Zadania określone w przepisach prawnych, wynikające z faktu przystąpienia do Unii Europejskiej oraz bieżące zadania ochrony środowiska wymagać będą znacznych nakładów finansowych.

Dostępne sposoby finansowania ochrony środowiska można podzielić na:

1. środki własne,
2. zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),
3. udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach);
4. dotacje (tzw. granty) i subwencje właściwe.

Formy te czasem występują łącznie (np. dotacje i pożyczki preferencyjne).

Do realizacji programu ważna jest znajomość zasad finansowania przedsięwzięć o charakterze ekologicznym i możliwości pozyskiwania dodatkowych pieniędzy (oprócz funduszy własnych) z instytucji jakie funkcjonują na polskim rynku oraz zasad jakimi się kierują przy dofinansowywaniu inwestycji.

Głównymi źródłami dotacji w województwie podkarpackim są fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (w 2001r. 34%) oraz szeroko rozumiana pomoc zagraniczna, w tym środki Ekofunduszu.(w 2001 r. 19%). Zmniejsza się udział środków własnych i budżetowych na ochronę środowiska. Udział środków własnych, wspomaganych kredytami wynosi obecnie około 50%

Inwestycje służące realizacji priorytetów na lata 2002 –2006 mają pierwszeństwo w dostępie do środków funduszy przedakcesyjnych (PHARE, ISPA, SAPARD), w wysokości sięgającej maksymalnego poziomu udziału środków publicznych. Przewiduje się uzupełnienie dofinansowania ze źródeł publicznych dostarczone w formie preferencyjnych pożyczek z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska. Wymagany będzie udział

środków własnych (budżet gminy, zysk lub fundusz amortyzacyjny spółki gminnej) w wysokości przynajmniej 20% nakładów inwestycyjnych.

Inwestycje służące realizacji celów priorytetowych na lata 2006 –2010 będą miały pierwszeństwo w dostępie do dotacji z funduszy spójności strukturalnych przeznaczonych na ochronę środowiska, uruchomionych z chwilą wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Udział finansowania ze środków Unii dla tej grupy inwestycji będzie sięgał maksymalnych pułapów dopuszczonych odpowiednimi przepisami Unii Europejskiej. Przewiduje się nadal uzupełnienie finansowane ze środków publicznych w formie pożyczek preferencyjnych z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska. Inwestorzy będą musieli udokumentować brak możliwości uzupełnienia dofinansowania ze środków komercyjnych. Środki międzynarodowych instytucji finansowych, przyznawane na warunkach preferencyjnych nie będą już wtedy dostępne dla Polski. Wymagany będzie udział środków własnych (budżet gminy, zysk lub fundusz amortyzacyjny spółki gminnej) w wysokości przynajmniej 20% nakładów inwestycyjnych. Z funduszu spójności w dziedzinie ochrony środowiska najwięcej projektów realizuje się w zakresie: zaopatrzenie w wodę pitną lub uzdatnianie wód. Są to między innymi: dystrybucja wody, kanalizacja, walka z erozją, działania podwyższające jakość wód, ochrona środowiska naturalnego, zwalczanie zanieczyszczenia przemysłowego

Fundusze ekologiczne funkcjonują obecnie na czterech poziomach administracji państwowej:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (na poziomie krajowym);
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie (na poziomie regionalnym);
- powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska (na poziomie lokalnym bez osobowości prawnej).

Fundusze te gromadzą wpływy z opłat uiszczanych przez podmioty za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz administracyjnych kar pieniężnych nakładanych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska. Zebrane środki fundusze przeznaczają na dofinansowanie, głównie w formie dotacji i preferencyjnych pożyczek, proekologicznych przedsięwzięć podejmowanych głównie przez samorządy lokalne, ale również przez podmioty gospodarcze. Są to obecnie najbardziej rozpowszechnione zobowiązania finansowe. Stan ten

uzupełniają między innymi banki komercyjne (z Bankiem Ochrony Środowiska na czele udzielające kredytów preferencyjnych), oraz Fundacja Ekofundusz, wydatkująca środki pochodzące z tzw. ekokonwersji, czyli zamiany zagranicznego długu polskiego na krajowe wydatki proekologiczne.

Również pomoc zagraniczna realizowana w innych formach np. poprzez fundusze pomocowe, fundusze inwestycyjne, towarzystwa leasingowe, oraz budżet centralny i budżety lokalne – mogą mieć wpływ na dofinansowanie tego typu przedsięwzięć. Proekologiczny charakter mają również: Fundusz Leśny i Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych.

System ten podlega ciągłym przemianom. Pojawiają się nowe źródła finansowania, zmieniają się ich udziały i formy w łącznych wydatkach na ochronę środowiska w Polsce.

Obok przedstawionych najważniejszych źródeł finansowania ochrony środowiska, funkcjonuje bardzo dużo mniejszych źródeł, pojawiają się też systematycznie nowe instytucje finansujące przedsięwzięcia proekologiczne i nowe formy tego finansowania.

Poszukiwane są też nowe instrumenty ekonomiczno-finansowe w ochronie środowiska, takie jak opłaty produktowe czy ekoobligacje. Inwestorzy w zakresie ochrony środowiska mogą liczyć na to, że system finansowania przedsięwzięć proekologicznych w Polsce będzie rozwijał się nadal, oferując coraz szersze formy finansowania i coraz większe środki przeznaczone na wsparcie działań służących ochronie środowiska w naszym kraju.

Cele założone w Programie będą mogły być zrealizowane przy stopniowym wzroście do 2010 r. udziału wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w podziale dochodu powiatu lubaczowskiego. W przyszłości zakłada się też znaczący udział środków pochodzących z funduszy ekologicznych i szeroko rozumianej pomocy zagranicznej, w tym środków z Ekofunduszu.

W związku z przewidywaną poprawą stanu środowiska zmniejszać się będą wpływy funduszy z tytułu opłat i kar ekologicznych a zwiększać udział finansowy budżetu powiatowego.

Zasady dopuszczalności pomocy publicznej przeznaczonej na ochronę środowiska reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2002 r. (Dz. U. Nr 231, poz. 1938). Warunkiem udzielenia pomocy inwestycyjnej na ochronę środowiska będzie poniesienie określonych rozporządzeniem kosztów inwestycji przeznaczonych na osiągnięcie poprawy stanu środowiska.

W najbliższym czasie zmieni się struktura finansowania dziedzin ochrony środowiska. Zmniejszą się nakłady na ochronę powietrza, na rzecz racjonalnej gospodarki odpadami. Nadal konieczne będzie przeznaczanie znacznych środków na ochronę jakości wód i racjonalizację jej zużycia. Konieczne będzie przeznaczanie większych niż dotychczas środków na ochronę przyrody. Istotny udział w finansowaniu zadań związanych z ochroną wód i gospodarką odpadami nadal będą ponosić samorządy gminne.

Tabela 1/II Harmonogram, nakłady i źródła finansowania programu

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Lokalizacja zadania	Inwestor	Termin realizacji	Przewidywane koszty realizacji (w zł)	Źródła finansowania
Ochrona wód i gospodarka wodno – ściekowa						
1.	Opracowanie powiatowego programu oczyszczania ścieków komunalnych	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe	2010		Środki własne, Środki budżetowe Inne
2.	Opracowanie powiatowego programu na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe	2010		Środki własne, Środki budżetowe Inne
3.	Opracowanie planu ochrony dorzecza Lubaczówki	Obszar dorzecza	Związek gmin	2010		Środki własne, Środki budżetowe Inne
4.	Wykorzystanie wód podziemnych Roztocza Wschodniego (gminy Narol, Horyniec Zdrój) jako źródła zaopatrzenia w wodę o wysokiej jakości nie wymagającej uzdatniania ludności całego powiatu	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe	2010		Środki własne, Środki budżetowe Inne
Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej					50 152 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
5.	Kanalizacja ulic Sobieskiego i Mickiewicza w mieście Cieszanowie	Miasto Cieszanów	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie			Środki własne, Środki budżetowe Inne
6.	Budowa oczyszczalni ścieków w Nowym Lublińcu	Gmina Cieszanów – miejscowość Nowy Lubliniec	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie	2004	1 000 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
7.	Kanalizacja sanitarna miejscowości zaplanowanych do podłączenia do oczyszczalni ścieków w Nowym Lublińcu	Gmina Cieszanów, miejscowości: Nowy Lubliniec, Stary Lubliniec, Kowalówka, Żuków,	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie	2004 - 2007	3 000 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne

8.	V etap (zakończenie) kanalizacji sanitarnej wraz z przykanalikami w miejscowości Dachnów	Gmina Cieszanów, miejscowość Dachnów	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie	2004	400 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Dotacje z INRED
9.	Budowa oczyszczalni ścieków w Nowym Bruśnie	Gmina Horyniec Zdrój, miejscowość Nowe Brusno	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2006 - 2008	1 300 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
10.	Budowa oczyszczalni ścieków w Werchracie	Gmina Horyniec Zdrój, miejscowość Werchrata	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2005 - 2008	1 600 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
11.	Kanalizacja ulic Armii Krajowej i Mickiewicza w Horyńcu Zdroju	Gmina Horyniec Zdrój, miejscowość Horyniec Zdrój	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2003 – 2006	300 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Dotacje z INRED
12.	Budowa oczyszczalni ścieków w Załużu	Gmina Lubaczów, miejscowość Załuże	Urząd Gminy Lubaczów	2003 - 2004	2 043 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
13.	I etap kanalizacji miejscowości zaplanowanych do podłączenia do oczyszczalni ścieków w Załużu	Gmina Lubaczów, miejscowości: Załuże, Basznia Dolna, Młodów-Polipy, Mokrzyca	Urząd Gminy Lubaczów	2003 - 2010	1 130 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
14.	Budowa oczyszczalni ścieków w Kwowicy Hołodyskiej	Gmina Lubaczów, miejscowość Krowica Hołodyska	Urząd Gminy Lubaczów	2007 - 2008	1 130 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
15.	Kanalizacja miejscowości Lisie Jamy	Gmina Lubaczów, miejscowość Lisie Jamy	Urząd Gminy Lubaczów	2003 - 2010	8 400 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
16.	Budowa oczyszczalni ścieków w mieście Narolu	Miasto Narol	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2003 – 2004	3 000 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
17.	Kanalizacja miasta Narola	Miasto Narol	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2003 – 2004	1 620 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
18.	Kanalizacja i przyłączenie do budowanej oczyszczalni ścieków w Narolu przyległych miejscowości	Gmina Narol, miejscowości: Lipie, Lipsko, Kałubiska, Narol Wieś, Jędrzejówka	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2005 – 2006	3 700 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
19.	Kanalizacja i przyłączenie do istniejącej oczyszczalni ścieków w Rudzie Różanieckiej Przyległych miejscowości	Gmina Narol, miejscowości: Huta Różaniecka, Płazów	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2005 – 2006	2 540 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
20.	Kanalizacja i przyłączenie do istniejącej oczyszczalni ścieków w Rudzie Różanieckiej Przyległej miejscowości	Gmina Narol, miejscowość Łowcza	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2009 - 2010	810 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne

21.	Budowa oczyszczalni ścieków w Łukawicy	Gmina Narol, miejscowość Łukawica	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2007 – 2008	3 000 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
22.	Kanalizacja i przyłączenie do budowanej oczyszczalni ścieków w Łukawicy przyległych miejscowości	Gmina Narol, miejscowości: Cholewiska, Wola Wielka, Dębiny, Huta Złomy	Urząd Gminy i Miasta w Narolu	2009 – 2010	2 520 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
23.	Budowa oczyszczalni ścieków w Nowej Grobli	Gmina Oleszyce, miejscowość Nowa Grobla	Urząd Gminy i Miasta w Oleszycach	2008 – 2009	1 959 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
24.	Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach Ułazów, Moszczanica	Gmina Stary Dzików, miejscowości: Ułazów, Moszczanica	Urząd Gminy w Starym Dzikowie	2003 – 2006	5 000 000,00	NiWFOŚiGW Środki własne, Środki budżetowe
25.	Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków wraz z budową kanalizacji sanitarnej w gminie	Obszar gminy Stary Dzików	Urząd Gminy w Starym Dzikowie	2003 – 2006	1 700 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Dotacje z INRED
26.	Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w Wielkich Oczach, rozbudowa kanalizacji w Żmijowiskach i Skolinie	Gmina Wielkie Oczy, miejscowości: Wielkie Oczy, Żmijowiska, Skolin	Urząd Gminy w Wielkich Oczach	2004 – 2008	4 000 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
Poprawa jakości wody pitnej						
27.	Poprawa jakości wody pitnej przez modernizację ujęć wód	Powiat Lubaczów, miejscowości: Stary Dzików, Lubaczów, Sucha Wola, Stare Sioło, Mokrzyca, Kobylnica Wołoska, Werchrata	Urzędy Gmin			Środki własne, Środki budżetowe Inne
Budowa sieci wodociągowej					840 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
28.	Podłączenie zbiorników wyrównawczych w Nowym Lublińcu do Systemu wodociągów w Polance Horynieckiej	Gmina Cieszanów, miejscowość Nowy Lubliniec	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie			Środki własne, Środki budżetowe Inne
29.	Budowa sieci wodociągowej w Podemsczyźnie	Gmina Horyniec Zdrój, miejscowość Podemsczyzna	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2004 -		Środki własne, Środki budżetowe Inne
30.	Budowa sieci wodociągowej w Werchracie	Gmina Horyniec Zdrój, miejscowość Werchrata	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2005 2006		Środki własne, Środki budżetowe Inne
31.	Budowa sieci wodociągowej w Słotwinie do ujęcia w Mokrzycy	Gmina Lubaczów, miejscowość Mokrzyca	Urząd Gminy Lubaczów			Środki własne, Środki budżetowe Inne

32.	Budowa sieci wodociągowej w Woli Wielkiej do ujęcia w Łukawicy	Gmina Narol, miejscowość Wola Wielka	Urząd Gminy Narol	2004	400 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
33.	Budowa sieci wodociągowej w Chlewiskach do ujęcia w Łukawicy	Gmina Narol, miejscowość Chlewiska	Urząd Gminy Narol	2005	300 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
34.	Budowa sieci wodociągowej w Dębinach do ujęcia w Łukawicy	Gmina Narol, miejscowość Dębiny	Urząd Gminy Narol	2006	140 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
35.	Budowa sieci wodociągowej w Mazłach do ujęcia w Tomaszowie Lubelskim (woj. Lubelskie)	Gmina Narol, miejscowość Mazły	Urząd Gminy Narol			Środki własne, Środki budżetowe Inne
Budowa zbiorników retencyjnych					12 210 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
36.	Zakończenie budowy zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w m. Cewków,	Gmina Stary Dzików, miejscowość Cewków	Urząd Gminy w Starym Dzikowie	2003	203 000,00	Środki budżetowe
37.	Zakończenie budowy zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w Horyńcu Zdroju	Horyniec Zdrój	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2005	1 587 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
38.	Zakończenie budowy zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w mieście Lubaczowie na rzece Sołotwie	Miasto Lubaczów	Okręgowy Zarząd PZW Przemyśl	2004	420 000,00	Środki własne miasta Lubaczów, PiW FOS i GW
39.	Budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego Dąbków w mieście i gminie Lubaczów na rzece Lubaczówka	Miasto i Gmina Lubaczów	Związek Gmin Ziemi Lubaczowskiej	2008		Środki własne miasta Lubaczów, PiW FOS i GW
40.	Budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w miejscowości Młynki na rzece Tanwi	Gmina Narol, miejscowość Młynki	Urząd Gminy Narol			Środki własne, Środki budżetowe Inne
41.	Budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w miejscowości Koziejówka na rzece Wirowa	Gmina Stary Dzików, miejscowość Koziejówka	Urząd Gminy w Starym Dzikowie	2004 –2006	10 000 000,00	Środki własne, Środki budżetowe Inne
42.	Budowa zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w miejscowości Ułazów na rzece Wirowa	Gmina Stary Dzików, miejscowość <u>Ułazów</u>	Urząd Gminy w Starym Dzikowie			Środki własne, Środki budżetowe Inne

Ochrona ziemi						
Rekultywacja terenów zdewastowanych i zdegradowanych						
43.	Zamknięcie składowisk nie spełniających wymogów ustawy o odpadach i rekultywacja terenów po składowiskach	Obszar powiatu	Gminy	Dokładne dane w planie gospodarki odpadami		
44.	Rekultywacja terenu po byłej Kopalni Siarki "Basznia" (likwidacja otworów eksploatacyjnych i piezometrycznych, likwidacja obiektów i budowli, w tym ujęć wód podziemnych i powierzchniowych)	Gmina Lubaczów, miejscowość Basznia	Skarb Państwa			Budżet państwa
45.	Rekultywacja terenów zdegradowanych po składowiskach odpadów; w Cieszanowie i w Dachnowie	Gmina Cieszanów, miejscowość Cieszanów i Dachnow	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie			Środki budżetowe
	Rekultywacja terenów zdegradowanych w wyniku eksploatacji powierzchniowej w Hucie Różanieckiej	Gmina Narol, miejscowość Huta Różaniecka	Urząd Gminy Narol			Środki budżetowe
46.	Likwidacja zbiorników, nieczynnych stacji paliw, zlokalizowanych na terenie byłych PGR i SKR i innych podmiotów	Obszar powiatu	Agencja Nieruchomości Rolnych , SKR			Środki własne, Inne
47.	Racjonalizacja gospodarki surowcami mineralnymi: kruszywa naturalne, wapienie, surowce ceramiki budowlanej	Obszar powiatu	Podmioty gospodarcze			Środki własne
Niekonwencjonalne źródła energii						
48.	Wykorzystanie w perspektywie istniejących odwiertów ropno – gazowych jako potencjalnego źródła energii geotermalnej	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe			Środki własne, Środki budżetowe Inne
Ochrona przyrody						
Gospodarka leśna i zalesianie					1 336 000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
49.	Opracowanie studium określającego potencjalne tereny do zalesienia w powiecie	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe			Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa

50.	Zalesienie ok. 350 ha powierzchni gminy Cieszanów	Gmina Cieszanów	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie	2004 – 2010	700 000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
51.	Zalesienie ok. 100 ha powierzchni gminy Horyniec Zdrój	Gmina Horyniec Zdrój, wsie Nowe Brusno, Polanka Horyniecka, Wólka Horyniecka, Świdnica, Dziewięcierz),	Urząd Gminy Horyniec Zdrój	2004 – 2010	500 000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
52.	Zalesienie pow. 30 ha w gminie Stary Dzików	Gmina Stary Dzików, wsie Cewków, Moszczanica, Ułazy, Nowy Dzików, Stary, Dzików),	Urząd Gminy w Starym Dzikowie	2004 – 2010	136 000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
53.	Zalesienie pow. 375 ha w gminie Lubaczów	Gmina Lubaczów	Urząd Gminy Lubaczów	Do 2010	1875000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
54.	Zalesienie pow. 350 ha w gminie Narol	Gmina Narol	Urząd Gminy Narol	Do 2010	1750000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
55.	Zalesienie pow. 150 ha w gminie Oleszyce	Gmina Oleszyce	Urząd Gminy Oleszyce	Do 2010	750000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
56.	Zalesienie pow. 500 ha w gminie Wielkie Oczy	Gmina Wielkie Oczy	Urząd Gminy Wielkie Oczy	Do 2010	2500000,00	Europejski Fundusz Unijny, Fundusz Leśny, WFOŚiGW, Fundusz Orientacji i Gwarancji budżetu Państwa
Konserwacja zespołów parkowych i pomników przyrody					7 065 000,00	
57.	Konserwacja parku miejskiego w Cieszanowie	Miasto Cieszanów	Urząd Gminy i Miasta w Cieszanowie	2002 –2006	30 000,00	Środki własne, Środki budżetowe
58.	Konserwacja parku podworskiego w Lipie, o pow. 3,0 ha , ogród włoski, starodrzew w strefie ochrony konserwatorskiej	Gmina Narol - Lipie	Urząd Gminy Narol	2004 –2005	50 000,00	Środki własne, Środki budżetowe WFOŚiGW
59.	Konserwacja Starych drzew stanowiących pomniki przyrody, 210 szt. we wszystkich miejscowościach gminy, także w lasach	Obszar gminy Narol	Urząd Gminy Narol	2004 –2008	80 000,00	Środki własne, Środki budżetowe WFOŚiGW
60.	Konserwacja parku podworskiego w Łówczy o pow. 2,0 ha, starodrzew	Gmina Narol – Łówcza	Urząd Gminy Narol	2007 –2008	30 000,00	Środki własne, Środki budżetowe WFOŚiGW

Edukacja ekologiczna					16 000,00	
61.	Edukacja ekologiczna, (wydawnictwa, konkursy, sprzęt)	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe	Działanie ciągłe	16 000,00	Środki budżetowe i inne
Gospodarka odpadami						
62.	Budowa powiatowego zakładu zagospodarowania odpadów w miejscowości Futory	Obszar powiatu	Starostwo powiatowe	Do 2010		Środki budżetowe i inne
Przewidywane koszty realizacji razem					71 619 000,00	

6. Mierniki i mechanizmy realizacji programu

System zarządzania programem

System zarządzania realizacją Programu to przede wszystkim:

- zarządzanie Programem przez jednostki związane z systemem zarządzania środowiskiem;
- tworzenie i doskonalenie instrumentów i narzędzi realizacji Programu;
- monitorowanie realizacji celów i działań określonych w Programie oraz zmian warunków realizacji;
- weryfikacja Programu.

Grupę instrumentów zarządzania Programem tworzą:

- instrumenty prawno-administracyjne;
- instrumenty ekonomiczno-rynkowe;
- instrumenty finansowe;
- instrumenty z zakresu organizacji, marketingu i zarządzania środowiskiem;
- instrumenty informacyjno-edukacyjne.

Instrumenty i narzędzia realizacji programu

1. Instrumenty prawno - administracyjne

Instrumenty prawno - administracyjne są narzędziami regulacji bezpośredniej, które poprzez akty prawne wprowadzają;

- 1) standardy o charakterze ogólnym m.in. przepisy dotyczące zarządzania środowiskiem, monitoringu środowiska, sprawozdawczości z zakresu ochrony środowiska,
- 2) standardy ochrony i jakości poszczególnych komponentów środowiska oraz kontrolę ich osiągania, w tym procedury i prawa proceduralne np. postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko:
 - realizacji planów i programów;
 - planowanych przedsięwzięć;
 - transgranicznego oddziaływania na środowisko
- 3) ograniczenia emisji.

Do instrumentów prawno- administracyjnych należą:

- 1) pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia:
 - zintegrowane;
 - na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza;
 - na emitowanie hałasu do środowiska;
 - na emitowanie pól elektromagnetycznych;
 - na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi;
 - na wytwarzanie odpadów.
- 2) zezwolenia m.in. na:
 - na przewóz lub wywóz odpadów niebezpiecznych za granicę;
 - przewożenie przez granice państwa określonych roślin i zwierząt
- 3) oceny m.in.:
 - zagrożeń dla zdrowia ludzi i środowiska w związku z z podjęciem działań polegających na zamkniętym użyciu GMO, zamierzonym uwolnieniu GMO do środowiska;
 - jakości powietrza;
 - jakości wód powierzchniowych i podziemnych;
 - stanu akustycznego środowiska;
 - pól elektromagnetycznych w środowisku;
- 4) rejestry m.in.:
 - rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych;
 - rejestry zawierające informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi;
 - rejestr rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, parków narodowych
- 5) raporty m.in.:
 - bezpieczeństwa;
 - o oddziaływaniu na środowisko
- 6) zgody m.in.:
 - na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze,
 - na gospodarcze wykorzystanie odpadów;

- 7) decyzje, w tym koncesje m.in. na eksploatację i poszukiwanie złóż kopalin podstawowych; pozwolenia wodnoprawne,
- 8) zgłoszenia np. poważnych awarii do GIOŚ,
- 9) informacje np. o środowisku, dotyczące zanieczyszczeń powietrza,
- 10) programy wprowadzane w drodze aktu prawa miejscowego:
 - programy ochrony środowiska;
 - programy naprawcze i programy dostosowawcze tworzone w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska w przypadkach wskazanych w prawie ochrony środowiska lub innych przepisach szczególnych, takie jak:
 - programy ochrony powietrza;
 - programy ochrony środowiska przed hałasem;
 - programy zalesień
- 11) strategie i programy branżowe,
- 12) plany m.in.:
 - plany gospodarki odpadami;
 - plany działań krótkoterminowych sporządzane w przypadku ryzyka występowania przekroczeń dopuszczalnych lub alarmowych poziomów substancji w powietrzu;
 - zewnętrzne plany ratownicze;
 - plany postępowania na wypadek zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, mienia oraz środowiska naturalnego;
 - plany ochrony przeciwpowodziowej;
 - plany gospodarki wodnej.

Należy podkreślić, że wprowadzenie wymogów Dyrektywy IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control) do polskiego systemu prawnego ochrony środowiska wpłynie na funkcjonowanie znacznej części przedsiębiorstw, zwłaszcza wszystkich przedsiębiorstw traktowanych w polskim prawie jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko – wymagające sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko i co najmniej połowy obiektów zaliczanych do kategorii przedsięwzięć, dla których obowiązek sporządzenia raportu może być wymagany, ze względu na rodzaj działalności, wielkość produkcji i inne parametry techniczne. Wdrożenie wymagań Dyrektywy spowoduje konieczność stosowania

zintegrowanego podejścia do zapobiegania i emisji z prowadzonych procesów technologicznych oraz zasady ochrony środowiska jako całości. Zawarte w pozwoleniach zintegrowanych ograniczenia emisji będą uwzględniały wymogi BAT. Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring środowiska, w ramach którego sporządza się oceny stanu środowiska i jego komponentów.

Głównym narzędziem realizowania polityki gospodarki wodnej w rejonach zlewniowych będą „warunki korzystania z wód dorzecza”, a na terenach objętych wielkoobszarowymi formami przyrody, polityka ochrony przyrody realizowana jest poprzez plany ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody.

Planowanie przestrzenne

Szczególnym instrumentem prawno - administracyjnym, którego znaczenie będzie rosło jest planowanie przestrzenne. Plany zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są istotnymi narzędziami wojewódzkiej polityki rozwoju, gospodarki przestrzenią oraz gospodarki zasobami środowiska. Ważnym zadaniem jednostek samorządu terytorialnego będzie zweryfikowanie dotychczasowych lub opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP), z uwzględnieniem zwłaszcza takich zagadnień jak: istniejące i potencjalne obiekty niebezpieczne, obszary nie spełniające ustalonych wymagań w zakresie jakości środowiska, obszary zalesień i zadrzewień, obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych, wykorzystania lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię i surowce, relacje pomiędzy terenami zainwestowanymi a otwartymi. Priorytetem będą obszary, dla których obowiązujące dotychczas plany zostały uchwalone przed 1 stycznia 1995 r. i które z końcem 2002 r. utraciły moc.

2. Instrumenty ekonomiczno- rynkowe

Mechanizmy ekonomiczno-rynkowe wzmacniają narzędzia prawno – administracyjne. Mechanizmy rynkowe pozwolą na aktywizację rynku do działań na rzecz uzyskania efektów w ochronie środowiska takich jak:

- 1) rozwój produkcji urządzeń służących ochronie środowiska,
- 2) wzmocnienie i poszerzenie oferty eksportowej polskich podmiotów gospodarczych,
- 3) rozwój produkcji i usług, które mniej obciążają środowisko,

- 4) zachowanie i tworzenie miejsc pracy w dziedzinach mniej obciążających środowisko (tzw. zielone miejsca pracy),
- 5) równoprawne warunki w dostępie do ograniczonych zasobów.

Wiązać się to będzie z istotną zmianą zachowań konsumentów i organów władzy.

Najważniejsze działania w tym zakresie to:

1. Preferowanie przy zakupach towarów oraz usług przez administrację rządową i samorządową tych produktów, które mają proekologiczny charakter.
2. Zawarcie w każdym przetargu organizowanym przez administrację rządową i samorządową wymogów ekologicznych
3. Kształtowanie równoprawnych warunków konkurencji przez pełne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”, wraz z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych.
4. Wspieranie powstawania i zachowania tzw. „zielonych miejsc pracy”, w szczególności w rolnictwie, ekologicznym, agro - i eko - turystyce, leśnictwie, ochronie przyrody, odnawialnych źródłach energii, uzdrowiskach, transporcie publicznym, działaniach na rzecz oszczędzania zasobów (np. w sferze gospodarki odpadami).
5. Stymulowanie rozwoju przemysłu urządzeń ochrony środowiska, zwłaszcza urządzeń wykorzystywanych w ochronie wód i powietrza oraz zagospodarowania odpadów.
6. Wprowadzenie handlu pozwoleniami na emisję zanieczyszczeń do powietrza.
7. Włączenie instytucji finansowych do wspierania na zasadach rynkowych przedsięwzięć w ochronie środowiska i na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Do instrumentów ekonomicznych należy zaliczyć:

- 1) opłaty m.in.:
 - za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew i krzewów, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód powierzchniowych, korzystanie z wód i urządzeń wodnych itp.);
 - opłaty za zanieczyszczanie różnych komponentów środowiska;
 - eksploatacyjne za wydobywanie kopalin;

- z tytułu przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze i nieleśne;
 - za świadczone usługi komunalne (dostawa wody, odprowadzanie ścieków, wywóz odpadów);
 - miejscowe (klimatyczne);
 - opłaty produktowe.
- 2) odszkodowania np. za przedwczesny wyrąb lasu,
- 3) subsydiowanie ze środków publicznych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska, w tym:
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska, budżetu państwa itp.,
 - pożyczki kredyty preferencyjne,
 - ulgi podatkowe;
 - wspomaganie określonej działalności na rzecz zrównoważonego rozwoju;
 - rekompensaty za ograniczenie prawa własności związane z obejmowaniem ochroną obszarów i obiektów cennych przyrodniczo.
- 4) administracyjne kary pieniężne za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska.
- 5) obowiązkowe i dobrowolne ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej od szkód ekologicznych.

W skali powiatu możliwe jest wykorzystanie istniejących instrumentów poprzez porozumienie się z partnerami, w kompetencjach których znajdują się dane instrumenty. Mogą to być partnerzy wewnątrz województwa (powiaty, gminy, przedsiębiorstwa) lub na poziomie województwa (wojewoda, samorząd wojewódzki. W przyszłości dodatkowym instrumentem mogą być zastawy ekologiczne, których wysokość może być negocjowana między władzami publicznymi a przedsiębiorstwami.

3. Instrumenty finansowe

System finansowania ochrony środowiska budowany jest przez instytucje (publiczne i prywatne) oraz zasady i przepisy określające sposoby, tryb gromadzenia i przeznaczania środków pieniężnych na przedsięwzięcia proekologiczne. Formy finansowania uzależnione są od rodzaju przedsięwzięcia, rodzaju instytucji finansujące i statusu wnioskodawcy w przypadku

pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych (np. samorząd, przedsiębiorstwo, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne). Charakterystyczny dla obecnego systemu jest dominujący udział środków pozabudżetowych.

Instytucje finansowe ochrony środowiska to:

- 1) celowe fundusze ekologiczne,
- 2) budżet państwa, budżety samorządowe: województw, powiatów, gmin,
- 3) komercyjne instytucje finansowe, w tym banki udzielające kredytów na cele ekologiczne.
- 4) pozostałe niekomercyjne krajowe instytucje finansowe (np. fundacje),
- 5) przedakcesyjne fundusze pomocowe Unii Europejskiej,
- 6) zagraniczne instytucje finansowe i inne programy pomocowe.

4. Instrumenty z zakresu organizacji, marketingu i zarządzania.

Instrumenty te stanowią ciągle rozbudowywaną grupę narzędzi realizacyjnych.

Będą to:

- 1) powiązane z programem metody budowania i realizacji budżetu (zwłaszcza zadaniowego – odchodzenie od administrowania finansami na rzecz efektywnego i ściśle powiązanego z dokumentem strategicznym zarządzania finansami),
- 2) system zarządzania jakością,
- 3) systemowe podejście do budowy marketingu regionalnego, powiatowego i gminnego,

Zarządzanie środowiskowe.

Ze względu na wymagania prawne dotyczące ochrony środowiska w krajach Unii Europejskiej, której Polska będzie członkiem, bardzo ważnym zagadnieniem będzie wprowadzenie systemów zarządzania środowiskiem opartych na międzynarodowych standardach. Systemy te są warte uwagi ze względu na to, że koszty produkcji mogą być niższe. Produkty przyjazne środowisku mogą się stać czynnikiem decydującym jeżeli chodzi o konkurencyjność na rynku. W ramach tych systemów zwracana jest uwaga na:

- oszczędne korzystanie ze surowców;
- stosowanie surowców ekologicznych;
- zmniejszenie zużycia energii i wody;
- prewencję w zakresie energii i wody;
- prewencje w zakresie powstawania odpadów,

- systemy rejestracji emisji i zużycia surowców;
- efektywne procesy produkcyjne.

Głównymi użytkownikami środowiska oprócz mieszkańców powiatu są przedsiębiorstwa. Prawidłowo funkcjonujący System Zarządzania Środowiskiem (SZŚ) zapewnia, że przedsiębiorstwo będzie w zgodzie ze wszystkimi obowiązującymi przepisami dotyczącymi środowiska. Wiele zakładów w krajach Europy Zachodniej ma wdrożone własne systemy oparte na uznanych międzynarodowych standardach, takich jak EMAS (Eco –management and audit scheme of the European Union), Brytyjskich Standardach 7750 lub najnowszych ISO 14001. Duża część zakładów przemysłowych łączy systemy zarządzania środowiskiem z systemami zapewnienia jakości (ISO 9000) i / lub systemami bezpieczeństwa pracy. Instytucja publicznie dostępnych rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń (Pollutant Release and Transfer Registers - PRTR) zyskuje obecnie na świecie coraz większą popularność. Rejestry PRTR należą do tych instrumentów realizacji polityki ekologicznej, których oddziaływanie oparte jest na wykorzystaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa. Wspierają one tradycyjne instrumenty regulacyjne (władczo-nakazowe) oraz instrumenty finansowe. Głównym celem tworzenia rejestrów PRTR jest zapewnienie stałego dopływu informacji o zanieczyszczeniach, dzięki któremu zarówno podmioty gospodarcze jak i władze publiczne oraz społeczeństwo podejmować mogą działania służące ograniczaniu powstawania zanieczyszczeń oraz zmniejszaniu ich szkodliwego oddziaływania na środowisko i zdrowie ludzi. Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwach w województwie podkarpackim znacznie wpływa na podniesienie ich konkurencyjności.

Pomoc sferze biznesu powinna obejmować:

1. Udzielanie pomocy materialnej w spełnieniu zaostrzonych wymagań ekologicznych w granicach określonych obowiązującym prawem.
2. Tworzenie stałych komisji konsultacyjnych skupiających m.in. przedstawicieli administracji publicznej oraz sfery biznesu.
3. Wspieranie „Ruchu czystszej produkcji” , Programu ”Odpowiedzialność i troska”,
4. Stworzenie instytucjonalnych warunków do wdrożenia rozporządzenia EMAS .
5. Wdrożenie systemu zbywalnych pozwoleń na emisję .

Każdy zakład pracy może wybrać dla siebie najodpowiedniejszy system i uzyskać certyfikat.

Pomoc w spełnieniu obligatoryjnych wymagań z zakresie ochrony środowiska powinna obejmować: pomoc materialną, prawnie dopuszczoną, właściwy przepływ informacji pomiędzy instytucjami publicznymi i sferą biznesu, stworzenie zaplecza naukowego oraz szkolenie kadr.

Wzmocnienie instytucjonalne

Zgodnie z polityką ekologiczną państwa wzmocnienie instytucjonalne powinno dotyczyć instytucji wojewódzkich zajmujących się: monitoringiem środowiska (tj. Inspekcji Ochrony Środowiska, Inspekcji Sanitarnej), wydawaniem pozwoleń w zakresie środowiska (zwłaszcza zintegrowanych), ewidencjonowaniem odpadów, planowaniem, koordynacją i dofinansowaniem programów inwestycyjnych w zakresie ograniczania zanieczyszczeń azotowych, udostępnianiem informacji o środowisku, kontrolą realizacji nałożonych ustawami zadań, wprowadzaniem nowych zadań związanych ze specyficznymi programami unijnymi lub międzynarodowymi, odpowiedzialnych za wykorzystanie funduszy pomocowych oraz zarządzaniem gospodarką wodną w dorzeczach (RZWG w Krakowie)

5. Instrumenty informacyjno – edukacyjne

Są to instrumenty najbardziej istotne dla skutecznej realizacji założonych celów polityki ochrony środowiska. Instrumenty te można podzielić na następujące grupy:

1. Narzędzia dla usprawnienia współpracy i budowania partnerstwa , tzw. „uczenie się poprzez działanie”, z podziałem wewnętrznym na dwie grupy:
 - działania samorządów:
 - doksztalcanie profesjonalne i systemy szkoleń,
 - interdyscyplinarny model pracy,
 - współpraca i partnerstwo w systemach sieciowych.
 - budowanie powiązań pomiędzy władzami samorządowymi a społeczeństwem:
 - udział społeczeństwa w zarządzaniu poprzez systemy konsultacji i debat publicznych,
 - udział społeczeństwa w procedurach ocen oddziaływania na środowisko,
 - wprowadzenie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne)
2. Narzędzia informacyjne- powszechny dostęp do informacji o środowisku poprzez m.in. tworzenie baz danych o środowisku i jego zagrożeniach.

Polityka ekologiczna państwa przewiduje dalsze rozszerzenie współpracy instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi (m.in. udział w radach nadzorczych funduszy ekologicznych, ciałach doradczych i opiniodawczych, komitetach nadzorujących finansowanie projektów ekologicznych z funduszy publicznych).

Metody kontroli programu

Kontrola wdrażania przebiegu realizacji i oceny realizacji Programu w aspekcie realizacji założonych celów opierać się będzie o:

1. Monitoring środowiska - stanu i zmiany presji (przyczyny) na środowisko.
2. Monitoring wdrażania Programu, w tym monitoring aktywności instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań w zakresie ochrony środowiska.
3. Monitoring skutków realizacji Programu, w tym monitoring świadomości społecznej.

Wskaźniki presji ukazują negatywne aspekty działalności człowieka, związane z elementami oddziałującymi na gospodarkę i społeczeństwo m.in. takimi jak: energetyka, transport przemysł, rolnictwo. W zakresie środowiskowym są to miary głównych zagrożeń i problemów taki jak emisje, degradacje, eksploatacja zasobów naturalnych etc.

Wskaźniki stanu mówią o stanie środowiska i zasobów naturalnych w poszczególnych komponentach: powietrza, wody, ziemi, etc. Oprócz syntetycznego przedstawienia ogólnego wskaźniki te prezentują tendencje rozwojowe stanu środowiska, gospodarki i społeczeństwa.

Wskaźniki reakcji (świadomości społecznej, aktywności) służą prezentacji sposobu, w jaki społeczeństwa i czynniki rządowe reagują na wszystkie zmiany i presje. Przedmiotem tych ocen są przede wszystkim podmioty ekonomiczne i środowiskowe, administracja, gospodarstwa domowe, firmy, podmioty międzynarodowe.

1. Monitoring środowiska

Zgodnie z ustawą „Prawo ochrony środowiska” państwowy monitoring środowiska ma za zadanie wspomaganie działań na rzecz ochrony środowiska poprzez informowanie administracji rządowej i samorządowej oraz społeczeństwa o:

- dotrzymywaniu norm jakości środowiska oraz identyfikacji obszarów występowania przekroczeń;
- skuteczności realizowanych programów naprawczych;
- skuteczności realizowania polityk, programów i strategii ochrony środowiska na każdym szczeblu zarządzania;
- przyczynach zmian jakościowych zachodzących w środowisku;
- występujących trendach w jakości wszystkich komponentów środowiska;
- powiązaniach przyczynowo-skutkowych występujących pomiędzy emisją i imisją
- stanie środowiska.

Państwowy monitoring środowiska obejmuje informacje w zakresie:

- jakości powietrza;
- jakości wód śródlądowych powierzchniowych i podziemnych;
- jakości gleb i ziemi;
- hałasu;
- promieniowania jonizującego i pól elektromagnetycznych;
- stanu zasobów, w tym lasów;
- rodzajów i ilości substancji lub energii wprowadzanych do powietrza, wód, gleby i ziemi;
- wytwarzania i gospodarowania odpadami.

Zgodnie z ustawą o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. 2002 r. Nr 112, poz.982) państwowy monitoring środowiska (PMŚ) realizowany jest na podstawie wieloletnich programów PMŚ opracowanych przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska oraz **wojewódzkich programów monitoringu środowiska** opracowanych przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, przy czym programy wojewódzkie zawierają zadania określone w wieloletnich w wieloletnich programach PMŚ.

Program państwowego monitoringu środowiska sporządzony zostanie na lata 2003- 2005. Programy PMS obejmują, dla poszczególnych elementów środowiska, zadania realizowane w sieciach krajowych i regionalnych (wojewódzkich i międzywojewódzkich). Można uwzględniać w nich także zadania realizowane w sieciach lokalnych.

W ramach monitoringu krajowego dokonuje się oceny skuteczności działań podejmowanych w skali kraju na rzecz ochrony środowiska (monitorowanie głównych elementów środowiska), prowadzi się również badania wynikające ze zobowiązań międzynarodowych Polski.

W ramach monitoringu regionalnego dokonuje się oceny wojewódzkich i międzywojewódzkich działań podejmowanych na rzecz ochrony środowiska (monitorowanie głównych elementów środowiska). Programu badań są specyficzne dla regionu i uwzględniają powiązania geograficzne, gospodarcze i ekologiczne.

Sieci lokalne (tworzone fakultatywnie) mają za zadanie monitorowanie wybranych elementów środowiska., istotnych z uwagi na uwarunkowania lokalne.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska – koordynuje działania w ramach państwowego monitoringu środowiska w odniesieniu do sieci krajowej i regionalnej

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska - koordynuje działania w ramach państwowego monitoringu środowiska w odniesieniu do sieci lokalnych oraz gromadzi informacje o środowisku i jego ochronie z terenu województwa.

Informacje o środowisku województwa i jego ochronie, uzyskiwane są w wyniku badań monitoringowych i stanowią podstawę opracowywania przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie raportów, komunikatów prezentujących aktualny stan środowiska oraz trendy zachodzących w nim zmian, a także informacje o stanie województwa podkarpackiego.

Jednym z ważniejszych kierunków działań w najbliższych latach, w ramach monitoringu środowiska, będzie radykalna zmiana funkcjonującego dotychczas systemu monitorowania, metod badań, prowadzenia oceny dotrzymywania standardów jakości środowiska, gromadzenia i przetwarzania informacji o środowisku oraz rozpowszechnianie informacji o środowisku i jego ochronie. Ma ona na celu dostosowanie monitoringu środowiska do zakresu określonego w przepisach prawnych i dyrektywach Unii Europejskiej oraz zaleceń OECD.

Państwowy monitoring środowiska w województwie podkarpackim realizowany jest przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Wojewódzka Stacje

Sanitarно- Epidemiologiczna w Rzeszowie oraz przez Państwowy Instytut Geologiczny i Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Podstawowym działaniem inwestycyjnym w ramach monitoringu środowiska będzie wyposażenie techniczne laboratoriów umożliwiające dostosowanie do nowych programów i referencyjnych metod pomiarowych. Inne działania mające najczęściej charakter pozainwestycyjny.

Program badań monitoringowych w województwie podkarpackim w roku 2003 obejmuje pomiary i badania w sieciach krajowych i regionalnych. Realizowane są zadania w zakresie:

- oceny jakości powietrza w strefach;
- badania chemizmu opadów atmosferycznych i depozycji zanieczyszczeń do podłoża w systemie sieci krajowej;
- badania i ocena jakości wód w rzekach w systemie sieci krajowej i regionalnej;
- badania zawartości substancji niebezpiecznych w rzekach;
- badania chemizmu osadów rzecznych w systemie sieci krajowej;
- badania i ocena jakości wód w zbiornikach zaporowych;
- prace przygotowawcze do monitoringu wód podziemnych w rejonie nieczynnych i zrehabilitowanych składowisk odpadów;
- pomiary poziomu hałasu komunikacyjnego w miastach;
- prace przygotowawcze do monitoringu gleb pod kątem identyfikacji obszarów, co do których istnieje ryzyko o przekroczeniu standardów jakości gleb;
- gromadzenie informacji o rodzajach i ilości substancji wprowadzanych do powietrza, wód, gleby i ziemi;
- gromadzenie informacji dotyczących wytwarzania i gospodarowania odpadami.

W oparciu o przeprowadzone badania zidentyfikowane zostaną obszary, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska, obszarów wymagających monitorowania oraz śledzenia zachodzących zmian i oceny skuteczności działań podejmowanych w celu ochrony środowiska.

Badania prowadzone w ramach regionalnego monitoringu środowiska finansowane będą ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz ze środków budżetu państwa. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie zakres badań realizowanych w ramach regionalnego monitoringu uzależnia od posiadanych środków finansowych.

Monitoring środowiska w obrębie poszczególnych sfer środowiska wynika również ustaw szczególnych (m.in. ustaw: prawo wodne, o ochronie przyrody, o lasach, o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o odpadach).

Podstawowym źródłem informacji o środowisku są pomiary dokonywane przez organy administracji, ustawowo zobowiązane do wykonywania badań monitoringowych oraz dane z działań inspekcyjno - kontrolnych.

2. Monitoring wdrażania i realizacji Programu

Monitoring wdrażania programu polegał będzie na ocenie w zakresie:

1. określenia stopnia realizacji przyjętych celów;
2. ocenę realizacji programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska;
3. określenia stopnia rozbieżności (w %) pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
4. analizy przyczyn tych rozbieżności

Analiza przyczyn rozbieżności powinna obejmować ocenę w zakresie:

- możliwości finansowych realizacji działań i poszczególnych zadań;
- możliwości techniczne wykonania zadań (m.in. zasoby ludzkie, wyposażenie techniczne);
- stopienia zaangażowania instytucji odpowiedzialnych za realizację działań;
- reakcji społeczeństwa na propozycje działań zawartych w Programie;
- aktualnych możliwości prawnych;
- aktualnych priorytetów określonych w dokumentach rządowych i wojewódzkich.

W zakresie aktywności instytucji wojewódzkich i powiatowych najważniejszymi miernikami będą:

- 1) stopień realizacji zadań;
- 2) opracowanie programów, strategii branżowych uwzględniających zagadnienia ochrony środowiska,
- 3) opracowanie aktów prawa miejscowego, w tym miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i innych studiów planistycznych, regulujących najważniejsze problemy środowiskowe i przestrzenne.
- 4) spójność i efekty działań w zakresie monitoringu, kontroli i informacji społecznej.
- 5) stopień udziału społeczeństwa w procesach decyzyjnych,
- 6) zakres i efekty działań edukacyjnych.

Pomiar stopnia realizacji celów założonych w Programie odbywał się będzie poprzez mierniki (mierniki produktu i mierniki rezultatu).

Cel ekologiczny	Mierniki
Ochrona i poprawa jakości środowiska	
1. Ochrona wód i gospodarka wodno - ściekowa	• Jakość wód powierzchniowych • Jakość wód podziemnych • Udział ścieków komunalnych nieoczyszczonych • Udział ścieków przemysłowych nieoczyszczonych • Różnica w długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej • Długość sieci kanalizacyjnej zakończonej oczyszczalniami • Ilość i jakość oczyszczalni ścieków • Roczny pobór wód podziemnych i powierzchniowych jako procent dostępnych zasobów wodnych, • Zużycie wody w gospodarstwach domowych na głowę mieszkańca
2. Gospodarka odpadami	W planie gospodarki odpadami
3. Zmniejszenie hałasu w środowisku	• Liczba opracowanych map akustycznych i programów ochrony przed hałasem; • Liczba stwierdzonych przypadków przekroczeń standardów akustycznych oraz liczba ludności narażonej na oddziaływanie ponadnormatywnego hałasu; • Długość wybudowanych ekranów akustycznych ograniczających przenikanie hałasu do osiedli i mieszkań; • Liczba miast i miejscowości, gdzie została wyeliminowana uciążliwość związana z emisją ponadnormatywnego hałasu komunikacyjnego; • Środki wydatkowane na eliminację uciążliwości hałasowej;
4. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym	• Poziom promieniowania elektromagnetycznego

5. Ochrona przed poważnymi awariami i klęskami żywiołowymi, oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego.	• Liczba opracowanych zewnętrznych programów operacyjnych; • Liczba stwierdzonych wypadków z udziałem substancji niebezpiecznych; • Liczba awarii powodujących niekontrolowane rozprzestrzenianie się GMO • Liczba stwierdzonych nieprawidłowości w przewozie towarów niebezpiecznych; • Liczba parkingów i zjazdów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne; • Liczba kontroli w zakładach stwarzających zagrożenia wystąpienia poważnych awarii oraz kontroli przewozu materiałów niebezpiecznych; • Liczba pojazdów przewożących materiały niebezpieczne przekraczających granicę Polski na obszarze województwa podkarpackiego (substancje niebezpieczne wwożone i wywożone); • Liczba wydanych zezwoleń na przewóz lub wywóz odpadów niebezpiecznych za granicę; • Liczba przeprowadzonych szkoleń w zakresie zagrożeń środowiska i zdrowia ludzi. • Powierzchnia obszarów objętych klęskami żywiołowymi; • Środki finansowe wydatkowane na usuwanie skutków klęsk żywiołowych; • Udział potencjalnie niebezpiecznych związków chemicznych monitorowanych w żywności, • Wydatki na badania i rozwój w zakresie biotechnologii
6. Zapewnienie wysokiej jakości powietrza,	• Liczba stwierdzonych przekroczeń standardów imisyjnych powietrza atmosferycznego; • Wielkość (Mg) ograniczenia emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza; • Ilość zmodernizowanych kotłowni komunalnych i przemysłowych; • Liczba nowych scentralizowanych źródeł ciepła i energii wykorzystujących nowoczesne technologie w produkcji; • Liczba zainstalowanych urządzeń do redukcji zanieczyszczeń; • Długość wybudowanej sieci gazowej; • Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci ciepłowniczej; • Powierzchnia obszarów o dotrzymany standardach czystości powietrza; • Powierzchnia obszarów o bardzo dobrych warunkach pod względem jakości powietrza atmosferycznego; • Liczba miast, gdzie została wyeliminowana uciążliwość związana z emisją spalin samochodowych; • Środki wydatkowane na ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery;
7. Doskonalenie systemu obszarów chronionych, w tym spełniających wymagania sieci ekologicznej Natura 2000.	• Procent gatunków zagrożonych w stosunku do ogólnej liczby gatunków rodzimych; • Procent powierzchni obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, • Procent powierzchni obszarów objętych systemem Natura 2000; • Ilość opracowanych planów ochrony, • Procent pomników przyrody poddanych procesowi konserwacji,

8. Edukacja ekologiczna	- Ilość osób dorosłych, które zostały przeszkolone w zakresie edukacji ekologicznej, zatrudnionych: - w administracji, - w różnorodnych sektorach przemysłu, - w szkolnictwie (w tym w wyższym), - w instytucjach związanych z ochroną przyrody -leśnictwie, -rolnictwie i innych dziedzinach gospodarki; - Liczba dzieci i młodzieży uczestnicząca w różnorodnych formach edukacji ekologicznej; - Liczba absolwentów wyższych uczelni wykształconych w ww. zakresie; - Ilość i jakość programów w mediach , publikacji, broszur i wydawnictw; - Skuteczność realizowanych programów związanych z gospodarką odpadami (np. wykorzystywanie pojemników do segregacji śmieci i inne); - Ilość powstałych gospodarstw o charakterze ekologicznym; - Liczba gospodarstw realizujących dobre praktyki rolnicze; - Liczba obiektów i punktów edukacyjnych w Parkach i Krajobrazowych ,ilość ścieżek przyrodniczych w terenie; - Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska (wg oceny jakościowej); - Liczba i jakość interwencji (wniosków zgłaszanych przez mieszkańców; - Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno - informacyjnych.
Racjonalne użytkowanie środowiska	
1. Wzrost efektywności wykorzystania surowców, wody i energii	- Roczna konsumpcja energii na głowę mieszkańca; - Udział gałęzi przemysłu zużywających najwięcej zasobów naturalnych w wytworzonej wartości dodanej; - Potwierdzone zasoby minerałów; - Potwierdzone zasoby paliw kopalnych; - Okres wystarczalności potwierdzonych rezerw energetycznych; - Materiałochłonność produkcji; - Udział wytworzonej wartości dodanej w PKB; - Udział importu prośrodowiskowych dóbr kapitałowych w całkowitym imporcie dóbr kapitałowych;
2. Rozwój energetyki odnawialnej	- Udział odnawialnych źródeł energii w konsumpcji energii - Powierzchnia upraw roślin przeznaczonych na biopaliwa
3. Ochrona gleb i zagospodarowanie terenów przemysłowych oraz racjonalne wykorzystanie ziemi (w tym rozwój rolnictwa ekologicznego).	- Zużycie pestycydów w rolnictwie; - Zużycie nawozów sztucznych, - Procent ziemi uprawnej poddanej nawadnianiu, - Powierzchnia ziemi zagrożonej: zakwaszeniem, erozją i zalewaniem, - Wskaźnik intensywności badań w dziedzinie rolnictwa; - Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów przemysłowych, którym przywrócono wartości użytkowe; - Powierzchnia zbiorników wodnych powstałych w rezultacie rekultywacji terenów zdegradowanych; - Powierzchnia obszarów zalesionych; - Liczba wyeliminowanych przypadków zagrożeń powierzchni ziemi; - Środki wydatkowane na rekultywację terenów zdegradowanych;

4. Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin,	• Liczba opracowań dotyczących przestrzennego rozmieszczenia złóż kopalin i wielkości zasobów udokumentowanych i perspektywicznych; • Liczba opracowanych ekspertyz dotyczących występowania, wielkości zasobów oraz możliwości wykorzystania surowców priorytetowych tj. surowców energetycznych, wód leczniczych i termalnych; • Liczba i wielkość zasobów udokumentowanych, nowych złóż kopalin; • Wielkość (Mg) zasobów wykorzystanych surowców towarzyszących; • Liczba przedsięwzięć wykorzystujących substytuty kopalin; • Liczba przedsięwzięć z wykorzystaniem gazu pozasystemowego; • Środki wydatkowane na ochronę kopalin;
5. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów oraz zwiększenie lesistości	• Udział lasów gospodarczych w całej powierzchni lasów, • Lasy chronione jako procenty całkowitej powierzchni lasów
Współpraca transgraniczna	
1. Współpraca transgraniczna w zakresie ograniczania oddziaływania zanieczyszczeń transgranicznych, przeciwdziałania poważnym awariom, ochrony i racjonalnego wykorzystania przyrodniczych zasobów środowiska	• Ilość poważnych awarii • Liczba opracowanych planów operacyjno-ratowniczych • Stan czystości wód granicznych • Wskaźnik zanieczyszczeń powietrza w obszarze przygranicznym • Ilość efektywnych obustronnych spotkań, porozumień dotyczących wymiany informacji w zakresie ograniczania oddziaływania zanieczyszczeń transgranicznych, przeciwdziałania poważnym awariom oraz ochronny i racjonalnego wykorzystania przyrodniczych zasobów środowiska • Liczba projektów i programów w ramach współpracy transgranicznej z wykorzystaniem zasobów i walorów środowiska

3. Monitoring skutków realizacji Programu

Monitoring skutków realizacji Programu prowadzony będzie poprzez ocenę:

- poprawy standardów jakości środowiska;
- poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców;
- aktywności i reakcji społeczeństwa

Do najważniejszych mierników w tym zakresie należą:

- 1) stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska a zanieczyszczeniem dopuszczalnym na danym obszarze (ładunkiem krytycznym),
- 2) ilość zużywanej energii, materiałów, wody, wytwarzanych odpadów, emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę dochodu narodowego lub wielkość produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych lub wartość sprzedaną) lub na mieszkańca,

- 3) stosunek uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów,
- 4) technologiczno-ekologiczne charakterystyki materiałów, urządzeń i produktów ujawniane na etykietach lub w dokumentach technicznych produktów,

Powyższe wskaźniki powinny być gromadzone i wykorzystywane do ocen realizacji polityki ekologicznej powiatu (w tym oceny Programu) w przekroju terytorialnym i branżowym.

Mierniki społeczno-ekonomiczne stosowane będą w zakresie poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców oraz świadomości społecznej. Podstawowym źródłem informacji w tym zakresie będą badania opinii społecznej, dane statystyczne i inne specjalistyczne opracowania.

Mierniki w zakresie poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców:

- 1) poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu w układzie terytorialnym, mierzona przy pomocy takich wskaźników jak: długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności na obszarach najsilniej, uprzemysłowionych i zurbanizowanych,
- 2) zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączonych z produkcji rolnej i leśnej na nierolnicze i nieleśne,
- 3) coroczny przyrost miejsc pracy w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska
- 4) zwiększenie ilości odbiorców systemów, urządzeń i obiektów infrastruktury ochrony środowiska,
- 5) wydatki na ochronę środowiska jako procent PKB,
- 6) wielkość nowych lub dodatkowych funduszy na zrównoważony rozwój.

Mierniki społecznych efektów programu (aktywności i reakcji społeczeństwa) są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów Programu Są to m.in.:

- 1) opracowywane i realizowane przez grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska,
- 2) liczba i jakość zgłaszanych interwencji mieszkańców,
- 3) liczba osób biorących udział w tych programach edukacyjnych.

Monitoring poprawy stanu środowiska realizowany będzie przy pomocy mierników monitoringu środowiska, ocena powinna być prowadzona zwłaszcza w zakresie:

- 1) zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód i poprawy jakości wód,
- 2) zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- 3) zmniejszenia uciążliwości hałasu poprzez badania poziomu hałasu na granicy własności wokół obiektów przemysłowych, hałasu ulicznego w miastach i przy trasach komunikacyjnych,
- 4) zmniejszenia ilości wytwarzanych i składowanych odpadów,
- 5) zmniejszenia powierzchni obszarów zdegradowanych,
- 6) poprawy stanu zdrowotności lasów, rozszerzenia obszarów renaturalizowanych, zwiększenia różnorodności biologicznej w lasach,
- 7) zahamowania zaniku gatunków roślin i zwierząt i ich naturalnych siedlisk,
- 8) ochrony krajobrazu – kształtowania estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

Struktura zarządzania Programem

Struktura zarządzania Programem jest tożsama ze strukturą zarządzania środowiskiem. Uczestników realizacji programu można podzielić na następujące grupy:

- 1) Jednostki uczestniczące w organizacji i zarządzaniu Programem, czyli jednostki administracji rządowej i samorządowej, instytucje finansujące, instytuty naukowo-badawcze, organizacje pozarządowe, związki komunalne i inne zaangażowane w organizację zarządzania będące partnerami w ramach zarządzania programem.
- 2) Jednostki realizujące cele i działania określone w Programie.
- 3) Jednostki kontrolujące przebieg i efekty realizacji programu.
- 4) Społeczeństwo (na poziomie gminy) jako podmiot odbierający efekty realizacji Programu.

Poniżej przedstawiono uczestników Programu według szczebla zarządzania i jednocześnie strukturę organizacji ochrony środowiska. Wykonywanie tych zadań ochrony środowiska nie może się odbywać bez stosownego instrumentarium. Stąd nieodzowna jest ścisła współpraca

z instytucjami, które dysponują instrumentarium wynikającym z kompetencji i różnych szczebli zarządzania ochroną środowiska.

Ministerstwo Środowiska jest centralnym organem ochrony środowiska. Ochrona realizowana jest poprzez instrumenty stanowienia prawa (wydawanie aktów wykonawczych do szeregu ustaw) kontroli i monitoringu. Minister Środowiska m.in. koordynuje działania dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko, sprawy związanych z GMO, gromadzi informacje o najlepszych dostępnych technikach i koordynuje przepływ tych informacji do odpowiednich organów, wydaje zgody na wyłączenie gruntów rolnych i leśnych w przypadkach określonych ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych. W dziedzinie ochrony przyrody Minister Środowiska wykonuje zadania przy pomocy Głównego Konserwatora Przyrody tj. tworzy rezerваты przyrody, jeżeli wynika to ze zobowiązań międzynarodowych. prowadzi oraz nadzór nad funkcjonowaniem parków narodowych Organem opiniodawczym Ministra Środowiska jest Państwowa Rada Ochrony Przyrody.

Na poziomie wojewódzkim zarządzanie środowiskiem prowadzone jest obecnie zarówno przez administrację rządową jak i samorządową oraz przez instytucje im podporządkowane w zakresie określonym ustawami. Każdy z tych podmiotów posiada inne instrumenty zarządzania środowiskiem województwa.

- 1) **Samorząd Województwa Podkarpackiego** posiada instrumenty prawne o charakterze strategicznym m.in. w postaci strategii, programów rozwoju, planu zagospodarowania przestrzennego województwa, programu ochrony środowiska. Ustala politykę i priorytety rozwoju województwa, w tym w aspekcie gospodarczym, społecznym, współpracy zagranicznej, przestrzennym i środowiskowym oraz szuka źródeł finansowania tych planów, stwarza warunki do inwestowania w województwie, koordynuje działania dotyczące środków pomocowych, w tym funduszy przedakcesyjnych i innych, prowadzi również działania przygotowujące region do absorpcji funduszy strukturalnych UE, które będą dostępne po przystąpieniu Polski do struktur europejskich, współpracuje z Wojewodą Podkarpackim i podległymi mu jednostkami w sprawach dotyczących województwa. Organem wykonawczym jest Zarząd Województwa Podkarpackiego na czele z Marszałkiem Województwa Podkarpackiego, organem stanowiącym i kontrolującym województwo, w tym w pracę Zarządu Województwa i jednostek

organizacyjnych samorządu wojewódzkiego jest Sejmik Województwa Podkarpackiego. Samorząd Województwa posiada takie instrumenty administracyjne, kontrolne, finansowe i informacyjne jak:

- kontrola przestrzegania i stosowania przepisów ochrony środowiska w zakresie opłat za: wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków do wód i do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów;
- informacyjne - do zakresu działania Marszałka Województwa Podkarpackiego należy prowadzenie bazy danych dotyczących wytwarzania i gospodarowania odpadami i dokumentów zawierających informacje o środowisku oraz publicznie udostępnianego rejestru rodzajów i ilości substancji faktycznie wprowadzonych do powietrza,
- nadzoru w stosunku do Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie w zakresie realizacji zadań służących zabezpieczeniu przeciwpowodziowemu, regulacji stosunków wodnych w stosunku do wód stanowiących Własność Skarbu Państwa oraz Podkarpackiego Biura Planowania Przestrzennego w zakresie zadań dotyczących planowania przestrzennego.

2. Wojewoda Podkarpacki oraz podległe mu służby zespolone posiadają instrumenty prawne umożliwiające reglamentowanie korzystania ze środowiska. Są to instrumenty kontroli, nadzoru, negocjacyjne, opiniodawcze, informacyjne, decyzyjne. Kompetencje Wojewody Podkarpackiego w zakresie ochrony środowiska dotyczą głównie prowadzenia spraw:

- związanych z przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko jest obligatoryjne oraz eksploatacji instalacji na terenach zakładów zaliczanych do tych przedsięwzięć, wiąże się to m.in. udzielaniem, wygaszaniem, cofaniem i ograniczaniem pozwoleń na: wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wytwarzanie odpadów, wytwarzanie odpadów wraz z prowadzeniem działalności w zakresie odzysku, unieszkodliwiania, zbierania lub transportu odpadów, emitowanie hałasu do środowiska, emitowanie pól elektromagnetycznych, pozwoleń wodnoprawnych,
- dotyczących przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych;

- wydawania pozwoleń zintegrowanych, w tym postępowania negocyjacyjnego związanego z ustaleniem programu dostosowawczego przed wydaniem pozwolenia zintegrowanego
- oceny poziomu substancji w strefach, w których poziom substancji w powietrzu jest wyższy od dopuszczalnego i klasyfikacji stref; opracowania programów ochrony powietrza, planów działań krótkoterminowych;
- kontroli poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku;
- nadzoru nad gospodarką leśną w lasach niepaństwowych;
- prowadzenia spraw w zakresie wykonywania zadań z zakresu łowiectwa, .

Zadania z zakresu ochrony przyrody Wojewoda wykonuje za pośrednictwem Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Wojewoda może również wydawać rozporządzenia w sprawie tworzenia wielkoobszarowych form ochrony, obszarów ograniczonego użytkowania, opracowywać miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na określonych w ustawach szczególnych warunkach.

Zadania Wojewody jako organu administracji geologicznej wynikające z Prawa geologicznego i górniczego realizowane są przez Geologa Wojewódzkiego. Wojewoda jest organem drugiej instancji (odwoławczej) w odniesieniu do decyzji wydawanych przez starostę w przypadkach określonych w ustawach Prawo geologiczne i górnicze i Prawo wodne.

Wojewoda i jednostki mu podległe tworzą i aktualizują elektroniczne bazy danych dostępne za pośrednictwem publicznych sieci telekomunikacyjnych w zakresie: klasyfikacji stref ze względu na zanieczyszczenia powietrza, obszarów, na których Wojewoda określił działania ograniczające ryzyko przekroczeń wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza, map akustycznych obszarów przyległych do najważniejszych dróg, lotnisk i linii kolejowych z określeniem obszarów przekroczeń, wyników pomiarów pola elektromagnetycznego z określeniem obszarów przekroczeń.

Wojewoda poprzez kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży realizuje szereg zadań szczegółowych. Są to:

- 1) Komenda Wojewódzkiej Straży Pożarnej - walka z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami, przeciwdziałanie poważnym awariom,
- 2) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin – zapobieganie zagrożeniom dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz środowiska, które mogą powstać w wyniku obrotu i stosowania środków

ochrony roślin oraz zapobieganie przenikania organizmów szkodliwych przez granicę państwa przy eksporcie i imporcie roślin i produktów roślinnych,

- 3) Wojewódzki Inspektoratu Ochrony Środowiska – kontrolowanie przestrzegania przepisów o ochronie środowisk oraz badanie stanu środowiska,
- 4) Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej – przeprowadzanie kontroli legalności i rzetelności działania przedsiębiorców w zakresie produkcji, handlu i usług oraz kontroli jakości i bezpieczeństwa towarów i usług,
- 5) Wojewódzki Inspektoratu Weterynarii – zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt, badanie zwierząt rzeźnych i mięsa poprzez sprawowanie nadzoru nad jakością środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego oraz środków żywienia zwierząt,
- 6) Wojewódzki Inspektoratu Nadzoru Budowlanego – kontrolowanie przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego (procesu inwestycyjnego) , a także kontrola działania organów administracji architektoniczno – budowlanej,
- 7) Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego – kontrolowanie przestrzegania przepisów w zakresie transportu drogowego i niezarobkowego krajowego i międzynarodowego przewozu drogowego, wykonywanego pojazdami samochodowymi.

Ponadto do jednostek organizacyjnych podporządkowanych Wojewodzie Podkarpackiemu lub przez niego nadzorowanych, realizujących Program poprzez instrumenty kontrolne należą:

- 1) Zakład Obsługi Drogowych Przejść Granicznych w Korczowej,
 - 2) Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Rybackiej w Rzeszowie,
- instrumenty edukacyjno - informacyjne:
- 3) Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale,
 - 4) Zarząd Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemyśle.

3. Administracja specjalna posiada instrumenty w zakresie kontroli respektowania prawa, monitoringu, nadzoru, administrowania sektorami gospodarczymi ochrony środowiska. Podlega wyłącznie właściwym ministrom czy kierownikom urzędów centralnych z wyjątkiem przypadków, gdy szczególne uprawnienia kontrolne i koordynacyjne przysługują wojewodzie jako przedstawicielowi rządu w województwie.

Są to:

- 1) Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych w Krośnie, - realizacja zadań racjonalnej gospodarki leśnej na obszarze Lasów Skarbu Państwa i nadzór na innych obszarach leśnych,
 - 2) Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie – zarządzanie wodami w dorzeczu na obszarze województwa i monitoring wód,
 - 3) Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, której kierownikiem jest Wojewódzki Inspektor Sanitarny – ochrona zdrowia przed wpływem czynników szkodliwych i uciążliwych poprzez instrumenty nadzorcze i kontrolujące.
 - 4) Państwowa Straż Pożarna w zakresie ratownictwa ekologicznego,
 - 5) Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyśle - zapobieganie transportowaniu bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów, przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, a także zanieczyszczaniu wód granicznych poprzez stosowanie instrumentów kontroli.
 - 6) Izba Celną w Przemyśle – poprzez instrumenty kontrolno i fiskalne ochroni środowisko przed wwozem substancji i mikroorganizmów szkodliwych, zapobiega rabunkowemu obrotowi gatunkami ginącymi, społeczeństwo przed wwozem towarów, przedmiotów lub urządzeń stwarzających zagrożenia dla życia, bezpieczeństwa i zdrowia obywateli lub zagrażających obronności kraju (np. broni, gazów obojętniających, paralizatorów, itp.).
- 4. Starosta** jest organem ochrony środowiska na poziomie powiatu. Posiada on takie prawne instrumenty jak: decyzja, zezwolenie, uzgodnienie, koncesja, kontrola i monitoring, nadzór, publiczne rejestry (m. in. zadania w zakresie zalesień i nadzoru na lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, łowiectwa, ochrony powierzchni ziemi, ochrony przed hałasem, korzystania z zasobów wodnych, wytwarzania, składowania i transportu odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne, procesu inwestycyjnego, związane z przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, dla których raport może być wymagany). Tworzy również programy: powiatowe programy ochrony środowiska, programy zalesień, programy rekultywacji gleb na obszarach zdegradowanych, powiatowe plany gospodarki odpadami
- 5. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta** są organami ochrony środowiska na poziomie gminy. Rada Gminy może tworzyć prawo miejscowe. Posiada istotne instrumenty zarządzania przestrzenią i środowiskiem, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Rada Gminy może stanowić, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody o utworzeniu, niektórych form ochrony przyrody. Samorząd gminny realizuje inwestycje w zakresie ochrony środowiska na obszarze swojej gminy wydaje decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, realizuje gospodarkę wodno-ściekową i gospodarkę odpadami, prowadzi gospodarkę zielenią.

6. **Przedsiębiorstwa i inne podmioty gospodarcze** planujące i realizujące inwestycje w zakresie ochrony środowiska realizowane, zgodnie z celami i kierunkami określonymi w Programie, Strategii Rozwoju Powiatu Lubaczowskiego. Istotnym instrumentem ochrony środowiska w przedsiębiorstwach będą systemy zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwach. (m.in. ISO 14000), najlepsze dostępne technologie (BAT) oraz przekazywanie informacji, określonych w ustawach, do właściwych organów środowiska.
7. **Instytucje finansujące zadania ochrony środowiska na poziomie powiatowym**, w tym Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
8. **Organizacje pozarządowe** wspomagać będą realizację Programu, głównie w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej i dostępu do informacji, komunikacji społecznej.
9. **Placówki badawcze i szkoleniowe** wspomagać będą realizację Programu w zakresie badań naukowych i postępu technicznego i edukacji ekologicznej.
10. **Odbiorcami** Programu będzie społeczeństwo powiatu, które powinno mieć możliwość nadzoru jego realizacji i efektów poprzez Radę Programu wybraną spośród przedstawicieli społeczeństwa(instytucji, podmiotów gospodarczych, organizacji).

Najistotniejszym warunkiem prawidłowego wdrożenia Programu jest współdziałanie Starosty i Zarządu Powiatu oraz jednostek im podległych. Ważna jest również spójność pomiędzy wszystkimi lokalnymi, krajowymi i międzynarodowymi programami działającymi w regionie zapewniająca efektywne wykorzystanie środków finansowych i technicznych. Realizacja Programu możliwa będzie tylko pod warunkiem świadomego i odpowiedzialnego uczestnictwa wszystkich podmiotów działających na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa podkarpackiego.

Procedura weryfikacji Programu

Dynamiczne procesy rozwoju i zmian w sferach: gospodarczej, przyrodniczej, przestrzennej, społecznej i polityczno - instytucjonalnej narzucają konieczność narzucał będzie konieczność nieustannego monitorowania:

- realizacji celów i działań określonych w programie;
- zmian warunków realizacji zachodzących na obszarze kraju oraz województwa i powiatu.

Wyniki oceny w/w czynników będą służyły do weryfikacji przyjętych na wstępie założeń, celów i sposobów ich realizacji oraz ustalonych priorytetów w Programie.

Ocena postępów we wdrażaniu Programu powinna odbywać się co 2 lata. Istotne będą również opinie na temat Programu organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych. Zarząd Powiatu co 2 lata będzie sporządzał raporty z wykonania Programu, przedstawiane Radzie Powiatu. Pomocniczo ocenie niniejszego Programu będzie służyło coroczne monitorowanie stopnia wykonania zadań realizowanych przez władze powiatu. Aktualizacja strategii wdrożeniowej powinna odbywać się co 4 lata.